

Uloga i izazovi socijalnih radnika u području udomiteljske skrbi za djecu

Gaši, Ana-Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:801824>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

ULOGA I IZAZOVI SOCIJALNIH RADNIKA U PODRUČJU
UDOMITELJSKE SKRBI ZA DJECU

ZAVRŠNI RAD

Mentorica:

Prof.dr.sc. Maja Laklija

Studentica:

Ana-Marija Gaši

Zagreb, 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TEORIJSKA ANALIZA ALTERNATIVNE SKRBI ZA DJECU BEZ ODGOVARAJUĆE RODITELJSKE SKRBI U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	2
2.1 Pojmovna obilježja alternativne skrbi za djecu	2
3. UDOMITELJSTVO	6
3.1. Vrste udomiteljstva	6
3.2. Uvjeti i zapreke za obavljanje udomiteljstva	7
4. ZAKONSKA REGULATIVA IZDVAJANJE DJETETA IZ OBITELJI.....	9
4.1. Zaštita dječjih prava u sustavu alternativne skrbi.....	10
5. ULOGA SOCIJALNOG RADNIKA U UDOMITELJSKOJ SKRBI.....	11
6. PODRŠKA I NADZOR UDOMITELJA I DJECE	17
7. PROCES UPARIVANJA I PRIPREMA UDOMITELJA TE DJETETA.....	20
8. INDIVIDUALAN PLAN SKRBI ZA UDOMLJENO DIJETE I ZA UDOMITELJSKU OBITELJ.....	23
9. ETIČKE DILEME SOCIJALNIH RADNIKA U UDOMITELJSKOJ SKRBI ZA DJECU	26
9.1. Odgovornost socijalnih radnika	28
9.2. <i>Vrijednosti u socijalnom radu</i>	31
9.3. <i>Odnos socijalnog radnika i klijenta</i>	33
10. ZAKLJUČAK.....	35
11. LITERATURA.....	37

ULOGA I IZAZOVI SOCIJALNIH RADNIKA U PODRUČJU UDOMITELJSKE SKRBI ZA DJECU

Sažetak

Uloga socijalnog radnika ključna je u osiguravanju dobrobiti djeteta tijekom njegovog bivanja u alternativnoj skrbi. Socijalni radnik provodi detaljnu procjenu potencijalnih udomitelja kako bi utvrdio njihovu prikladnost za brigu o udomljenoj osobi. Ovo uključuje provjeru pozadine, financijske stabilnosti, zdravstvenog stanja te obiteljskih i osobnih okolnosti. Također pružaju obuku i edukaciju budućim udomiteljima o specifičnim potrebama udomljene osobe, pravima i obvezama udomitelja te načinima podrške udomiteljstvu. Socijalni radnici pružaju kontinuiranu podršku udomiteljima tijekom procesa udomljavanja, uključujući pomoć u administrativnim procedurama, posredovanje s drugim službama i organizacijama te emocionalnu podršku udomiteljima i udomljenoj osobi. Nakon što se dijete udomi, socijalni radnik provodi redovito praćenje udomiteljske situacije kako bi osigurao da se sve odvija u skladu s pravilima i da su potrebe udomljene osobe zadovoljene. Ovo može uključivati redovite posjete, procjene okruženja u kojem živi udomljena osoba te potporu u rješavanju eventualnih problema ili izazova. U slučaju problema ili kriznih situacija, socijalni radnik djeluje kao posrednik između udomitelja, udomljene osobe i drugih relevantnih strana (poput sudova ili drugih službi). Njihova uloga je osigurati sigurnost i dobrobit udomljene osobe te pomoći u rješavanju problema koji se mogu pojaviti. Socijalni radnici često surađuju s drugim zdravstvenim, obrazovnim i socijalnim profesionalcima kako bi osigurali sveobuhvatnu podršku udomljenoj osobi i njenim udomiteljima.

KLJUČNE RIJEČI; *Udomiteljstvo, socijalni radnik, procjena, edukacija udomitelja, podrška udomiteljstvu, etika udomiteljstva, suradnja.*

THE ROLE AND CHALLENGES OF SOCIAL WORKERS WORKING IN THE FIELD OF FOSTER CARE FOR CHILDREN

Summary

The role of the social worker in foster care is crucial in ensuring the well-being of the child or adult who is in the process of being adopted. A social worker conducts a detailed assessment of potential foster parents to determine their suitability to care for the foster person. This includes background checks, financial stability, health status and family and personal circumstances. They also provide training and education to future foster parents about the specific needs of the foster person, the rights and obligations of the foster parent, and ways to support foster care. Social workers provide continuous support to foster parents during the adoption process, including assistance with administrative procedures, mediation with other services and organizations, and emotional support for foster parents and the fostered person. After the person is adopted, the social worker carries out regular monitoring of the foster situation to ensure that everything is going according to the rules and that the needs of the adopted person are met. This can include regular visits, assessments of the environment in which the fostered person lives and support in solving any problems or challenges. In case of problems or crisis situations, the social worker acts as an intermediary between the foster parent, the fostered person and other relevant parties (such as courts or other services). Their role is to ensure the safety and well-being of the adopted person and to help solve problems that may arise. Social workers often collaborate with other health, education and social care professionals to provide comprehensive support to the foster person and their foster parents.

KEYWORDS; *Foster care, social worker, evaluation, education of foster parents, support for foster care, ethics of foster care, cooperation.*

Izjava o izvornosti

Ja, Ana-Marija Gaši pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Gaši A.
Ana-Marija Gaši

1. UVOD

Udomiteljska skrb ima ključnu ulogu u sustavu socijalne zaštite, pružajući alternativu institucionalnom smještaju za djecu, mladež i odrasle osobe s različitim potrebama. Ovaj oblik skrbi odnosi se na privremeni ili stalni smještaj osoba koje ne mogu ili ne žele živjeti s vlastitim obiteljima. Ovaj rad će ukazati na važnost udomiteljske skrbi za djecu i mlade, naglašavajući njezine prednosti, izazove te socijalne, emocionalne i praktične aspekte. Udomiteljska skrb pruža osobni i obiteljski kontekst koji za neku djecu predstavlja prikladniji oblik skrbi od institucionalnog smještaja, uvažavajući individualne potrebe i najbolji interes djeteta pri izboru oblika skrbi. U udomiteljskim obiteljima, djeca i mladi trebali bi imati mogućnost odrastanja u stabilnom okruženju koje pruža kontinuitet brige, ljubavi i podrške. Ovo je posebno važno jer osigurava razvoj socijalnih vještina, samopouzdanja i osjećaja pripadnosti. Udomiteljska skrb promiče individualiziran pristup skrbi. Udomitelji trebaju prilagoditi svoj pristup specifičnim potrebama djeteta koje je kod njih na smještaju. Ovakav pristup može biti ključan za djetetov emocionalni i psihološki razvoj. Mnoga djeca udomljena su nakon traumatičnih iskustava ili izvanrednih okolnosti, poput zlostavljanja ili zanemarivanja. Udomiteljska obitelj može postati trajni izvor podrške i sigurnosti koji im je potreban za oporavak i razvoj. Međutim, unatoč brojnim prednostima, udomiteljska skrb nije bez izazova. Jedan od ključnih izazova je osiguravanje kvalitetnih udomiteljskih obitelji koje su dovoljno educirane, pripremljene i podržane. Potrebno je ulagati u edukaciju udomitelja o specifičnim potrebama djece i mladih koje skrbe, kao i pružiti sustavnu podršku udomiteljskim obiteljima. Drugi izazov je osigurati sustav praćenja i evaluacije udomiteljskih obitelji kako bi se osiguralo da se pruža adekvatna skrb i podrška te da se adekvatno reagira na potrebe djece i mladih.

Uz to, važno je razviti i implementirati politike koje promiču kvalitetu udomiteljske skrbi, uključujući zakonske okvire, standarde i pravila koja štite prava djece i pružaju okvir za rad udomiteljskih obitelji. Rad detaljno analizira zakonsku regulativu vezanu za izdvajanje djeteta iz obitelji i zaštitu dječjih prava u tom kontekstu. Izvaninstitucionalni oblici skrbi uključuju smještaj u udomiteljskim obiteljima i obiteljskim domovima. Udomiteljstvo se smatra poželjnijim oblikom skrbi jer pruža djetetu obiteljsko okruženje koje može doprinijeti njegovom emocionalnom i socijalnom razvoju. Posebna pažnja posvećena je ulozi socijalnih radnika u udomiteljskoj skrbi, njihovoj odgovornosti, etičkim dilemama te važnosti etičkih vrijednosti i odnosa s klijentima. Kroz studiju slučaja ilustrirane su konkretne situacije iz prakse, dok zaključak sažima ključne nalaze i preporuke za unapređenje prakse u skrbi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi u Republici Hrvatskoj.

2. TEORIJSKA ANALIZA ALTERNATIVNE SKRBI ZA DJECU BEZ ODGOVARAJUĆE RODITELJSKE SKRBI U REPUBLICI HRVATSKOJ

2.1 Pojmovna obilježja alternativne skrb za djecu

Konvencija o pravima djeteta,¹ kao ključan dokument u zaštiti dječjih prava, ističe potrebu za posebnom zaštitom i pomoći države u situacijama kada je obiteljsko okruženje djeteta nepovoljno ili nedostupno. Alternativna skrb za djecu obuhvaća različite oblike podrške i zaštite koje se pružaju djeci izvan njihove biološke obitelji. Važno je naglasiti da sva djeca imaju pravo na okruženje podrške, te da je alternativna skrb ključni mehanizam za ostvarivanje tog prava u slučajevima kada biološka obitelj nije u mogućnosti ili nije primjerena za pružanje takve podrške (Europska stručna skupina za prijelaz s institucionalne skrbi na usluge podrške za život u zajednici, 2012).

Formalna i neformalna skrb predstavljaju dva glavna oblika alternativne skrbi. Neformalna skrb obično dolazi iz kruga rođaka, prijatelja ili drugih bliskih osoba koje pružaju podršku djetetu bez formalne intervencije državnih ili sudskih institucija. S druge strane, formalna skrb je ona koja je određena od strane nadležnih upravnih ili sudskih tijela te se često pruža kroz institucionalne oblike, poput domova za djecu ili udomiteljskih obitelji (Petrović, Laklija, 2017). Pravo na alternativnu skrb imaju djeca koja su bez roditelja, djeca koja su zlostavljana, zanemarena ili zloupotrebljena od strane svojih bioloških roditelja, kao i djeca čiji su roditelji privremeno ili trajno nesposobni pružiti im adekvatnu skrb zbog različitih razloga poput bolesti, nedostatka smještaja ili drugih poteškoća. Također, u ovu kategoriju spadaju i djeca s teškoćama u razvoju ili poteškoćama u ponašanju, čija dobrobit zahtijeva posebne oblike podrške i skrbi. Bitno je istaknuti da alternativna skrb za djecu treba biti usmjerena na dobrobit djeteta kao prioriteta. To podrazumijeva osiguravanje sigurnog, poticajnog i okruženja u kojem će dijete imati priliku rasti, razvijati se i ostvariti svoj puni potencijal. Osim toga, važno je kontinuirano praćenje i evaluacija procesa alternativne skrbi kako bi se osiguralo da su dječja prava zaštićena i poštovana.

U Republici Hrvatskoj, smještaj djece u alternativnu skrb predstavlja složeno područje regulirano Zakonom o socijalnoj skrbi (NN 18/22, NN 46/22, NN 119/22, NN 71/33, NN 156/23), koji pruža okvir za privremeni i dugotrajni oblik smještaja. Bitno je istaknuti da se pravni okvir vezan uz izdvajanje djeteta iz obitelji gleda kao posljednja opcija, primjenjiva tek

¹ Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. <https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/obitelj-12037/konvencija-o-pravima-djeteta-12038/12038>

kada su svi drugi oblici, mjere i instrumenti iscrpljeni u nastojanju da se dijete zadrži u vlastitoj obitelji, a njegova dobrobit nije ugrožena. Stoga, alternativna skrb, posebice institucionalni oblik, smatra se iznimkom koja se primjenjuje tek kada je nemoguće pronaći adekvatniji oblik skrbi poput udomiteljstva.

Institucionalna skrb za djecu predstavlja oblik skrbi koji se pruža izvan obiteljskog okruženja te može uključivati domove za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, domove za djecu s problemima u ponašanju te domove za djecu i odrasle s teškoćama u razvoju ili invaliditetom. Međutim, važno je naglasiti da je cilj alternativne skrbi, uključujući i institucionalnu, stvaranje uvjeta što sličnijih obiteljskom okruženju (Sabolić i Vejmelka, 2017).

Udomiteljstvo ili oblici skrbi u zajednici, pružaju djetetu stabilnost, kontinuitet i emocionalnu podršku koja je ključna za njegov zdrav razvoj. Osim toga, takvi oblici skrbi omogućuju individualiziran pristup svakom djetetu, uz poštivanje njegovih potreba, interesa i prava. Unatoč tome, institucionalna skrb ponekad je neizbježna, posebice kada je riječ o djeci koja su prošla kroz traumatska iskustva ili koja zahtijevaju specifičnu medicinsku ili psihološku podršku koja nije moguća u obiteljskom okruženju. No, važno je naglasiti da institucionalna skrb ne bi trebala biti trajno rješenje, već privremeno i prilagodljivo, s ciljem što bržeg pronalaska trajnog i stabilnog rješenja za dijete, poput udomiteljstva, posvojenja ili povratka u obiteljsko okruženje uz odgovarajuću podršku (Ajduković, 2021).

Institucionalna skrb za djecu ima niz nedostataka, stoga je nužna provedba određenih promjena. Brojni su negativni aspekti institucionalne skrbi koji ukazuju na potrebu za deinstitucionalizacijom i promjenom paradigme. Jedan od ključnih problema institucionalne skrbi je prevelik broj djece u domovima. Ovakva koncentracija broja djece često rezultira nedostatkom osobne pažnje i podrške, što može negativno utjecati na razvoj djeteta. Česte rutine i stroga pravila dodatno doprinose osjećaju nepripadanja i ograničavaju spontanost i individualnost djece. Nedostatak obiteljskog okruženja također je značajan faktor. Djeca koja odrastaju u institucijama često su lišena osjećaja pripadnosti i intimnosti koje pruža obitelj. Ova odsutnost može imati dugoročne posljedice na emocionalni i socijalni razvoj djeteta. Slabija interakcija između odgajatelja i djece također je problematična. Visok omjer broja djece i odgajatelja često rezultira nedostatkom individualne podrške i pažnje prema svakom djetetu. Djeca izražavaju potrebu za većom pažnjom i boljom komunikacijom sa svojim odgajateljima, kako pokazuju istraživanja (Ajduković, Sladović Franz i Kregar 2005).

Deinstitucionalizacija i prelazak prema alternativnim oblicima skrbi poput obiteljskog smještaja ili zajednica s potporom predstavljaju potencijalna rješenja (Ajduković, 2004).

Povećanje broja odgajatelja i poboljšanje njihove edukacije o dječjem razvoju i podršci sukladno individualnim potrebama djeteta mogu značajno poboljšati kvalitetu skrbi.

Također, važno je promicati inkluziju i socijalnu integraciju djece iz institucionalne skrbi. U tom smislu treba promicati programe podrške za djecu s posebnim potrebama, a neizostavno je i prevenirati vršnjačko nasilje. Sve navedeno zahtijeva zajednički napor na razini politike i prakse jer se tek tada može svakom djetetu osigurati prilika za siguran razvoj unutar obiteljskog okruženja ili alternativnih oblika skrbi. Transformacija sustava socijalne skrbi uključuje promjenu dječjih domova u Centre za pružanje usluga u zajednici. Ovi centri nastoje pružiti sveobuhvatniju podršku djeci i njihovim obiteljima, uključujući savjetovanje i druge socijalne usluge (Petrović, Laklija, 2017). Cilj je smanjiti broj djece u institucionalnoj skrbi i povećati broj djece smještene u obiteljskom okruženju. Ipak, proces transformacije je dugotrajan i suočava se s mnogim izazovima, uključujući nedostatak resursa, nedovoljnu podršku zajednice te otpore unutar samog sustava (Petrović, Laklija, 2017).

Obiteljska zajednica je najbolje okruženje za siguran i skladan psihofizički razvoj djeteta. Roditelji igraju ključnu ulogu u zaštiti i promicanju djetetovih osobnih i imovinskih prava, kao i u osiguravanju njegove dobrobiti. Prema Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23), roditeljsku skrb čine dužnosti i prava roditelja koje su usmjerene na ostvarivanje ovih ciljeva u skladu s djetetovim razvojem, potrebama i mogućnostima. Međutim, u slučajevima kada dijete ne može ostati u vlastitoj obitelji zbog ugroženosti, Konvencija o pravima djeteta nalaže da država mora osigurati posebnu zaštitu i alternativni smještaj za dijete. Konvencija o pravima djeteta prepoznaje pravo svakog djeteta na posebnu zaštitu države ukoliko je ugroženo u vlastitoj obitelji. U takvim situacijama, država je obvezna osigurati alternativni smještaj u udomiteljskoj obitelji, posvojenju ili odgovarajućoj ustanovi za skrb o djeci. Alternativni smještaj ima za cilj osigurati stabilno i poticajno okruženje za dijete koje je izdvojeno iz vlastite obitelji. Smještaj u udomiteljsku obitelj pruža djetetu priliku za odrastanje u obiteljskom okruženju, koje je najprikladnije za njegov psihofizički razvoj. Udomiteljske obitelji mogu pružiti individualiziranu pažnju i brigu, što je često teško ostvariti u institucionalnim uvjetima. Iako bi smještaj u odgovarajuću udomiteljsku obitelj bila najbolja alternativa, u praksi se češće događa da su djeca privremeno smještena u dječje domove. Dječji domovi, iako pružaju osnovnu skrb i zaštitu, ne mogu uvijek zadovoljiti specifične emocionalne i razvojne potrebe djece. Zadatak državnih institucija, poput Zavoda za socijalnu skrb, je temeljita procjena prednosti i nedostataka različitih oblika smještaja. Procjena specifičnih potreba djeteta, duljine boravka izvan vlastite obitelji i podudarnost potencijalne obitelji s djetetom ključni su faktori u odlučivanju o najboljem obliku skrbi za dijete (Laklija, 2011).

Deinstitucionalizacija se odnosi na proces prebacivanja djece iz institucionalne skrbi u alternativne oblike skrbi, poput udomiteljstva ili posvojenja, koji pružaju obiteljsku atmosferu i individualiziranu podršku. Prema Strategiji razvoja sustava socijalne skrbi, jedan od glavnih ciljeva jest izbjegavanje institucionalne skrbi za djecu do 7. godine života (Ajduković, 2004). Umjesto toga, potiče se razvoj suvremenog udomiteljstva i programa podrške koji mogu biti preventivni ili usmjereni na reintegraciju djece u društvo. Stručni djelatnici Zavoda za socijalnu skrb igraju ključnu ulogu u osiguravanju najboljeg interesa djeteta. Njihova je dužnost pronaći odgovarajuću udomiteljsku obitelj ili stvoriti priliku za posvojenje u skladu sa Zakonom o socijalnoj skrbi (NN 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23), ukoliko povratak u biološku obitelj nije u najboljem interesu djeteta. To duboko razumijevanje potreba djece, kao i temeljito procjenjivanje potencijalnih udomiteljskih obitelji kako bi se osigurala sigurna i poticajna okolina za rast i razvoj djeteta. Unatoč naporima, udomiteljstvo u Hrvatskoj suočava se s brojnim izazovima. Prema Izvješću o radu Pravobraniteljice za djecu (2023), interes za udomiteljstvo je i dalje slab, a sustav se suočava s istim problemima kao i prethodnih godina. Jedan od ključnih problema je neravnomjerna teritorijalna zastupljenost udomitelja, s većom koncentracijom u urbanim sredinama. Također, postoji manjak visokoobrazovanih udomitelja, što može utjecati na kvalitetu skrbi. Još jedan značajan problem je nedostatak podrške za udomitelje, uključujući edukacije, supervizije i programe za unapređivanje kvalitete skrbi o djeci. Edukacija i stalna podrška udomiteljima su ključni za osiguravanje da oni imaju potrebne vještine i znanja za pružanje optimalne skrbi. Nedostatak ovih resursa može rezultirati nesigurnim i nestabilnim uvjetima za djecu, što je suprotno ciljevima deinstitucionalizacije.

3. UDOMITELJSTVO

Udomiteljstvo predstavlja jedan od najvažnijih oblika skrbi za djecu koja iz različitih razloga nisu u mogućnosti odrastati u vlastitim obiteljima. Dok se institucionalizirana skrb može pokazati manje osobnom i prilagodljivom, udomiteljstvo pruža djetetu priliku za stabilan i obiteljski okružen različitih oblika, prilagođenih individualnim potrebama. Postoje različite vrste udomiteljstva, svaka sa svojim specifičnostima i prednostima.

3.1. Vrste udomiteljstva

Prema Zakonu o udomiteljstvu (NN 18/22, 16/22), srodničko udomiteljstvo obavlja se kao tradicionalno udomiteljstvo, odnosno pruža uslugu smještaja istoj vrsti korisnika, posebno djeci, a posebno odraslim osobama, osim kad postoji potreba o zajedničkom smještaju roditelja s djetetom, braći i sestrama, maloljetnim roditeljima, bračnim/izvanbračnim drugovima ili kad tijekom smještaja kod korisnika nastanu takve promjene da više ne pripada istoj vrsti korisnika, uz provjeru potreba korisnika i suglasnost centra udomitelja i centra korisnika i ako to nije protivni interesima drugih smještenih korisnika. Obavlja se ako Zavod za socijalnu skrb korisnika utvrdi da je to u interesu korisnika. Udomiteljstvo mogu obavljati: baka, djed, stric, teta, ujak, braća/polubraća, sestre/polusestre, unuci te njihovi bračni/izvanbračni drugovi. Iznimno, udomiteljstvo mogu obavljati i drugi srodnici korisnika ako Zavod korisnika procijeni da je to u najboljem interesu korisnika. Ova vrsta udomiteljstva često je povezana s dugom tradicijom unutar društva, što može pružiti kontinuitet i stabilnost djetetu. Osim toga, već postojeći odnosi između djeteta i udomitelja mogu olakšati prilagodbu i osigurati emocionalnu podršku.

Prema već spomenutom Zakonu o udomiteljstvu, tradicionalno udomiteljstvo pruža usluge smještaja istoj vrsti korisnika, posebno djeci, a posebno odraslim osobama, osim kad postoji potreba o zajedničkom smještaju roditelja s djecom, braći i sestrama, maloljetnim roditeljima, bračnim/izvanbračnim drugovima ili kad tijekom smještaja kod korisnika nastanu takve promjene da više ne pripada istoj vrsti korisnika, uz procjenu potreba korisnika i suglasnost centra udomitelja i centra korisnika i ako to nije protivno interesima drugih smještenih korisnika (NN 18/22, 16/22).

Udomitelj ima pravo na opskrbninu, naknadu za rad udomitelja, prava iz mirovinskog i obveznog zdravstvenog osiguranja i prava za vrijeme nezaposlenosti kao zaposlena osoba u skladu s posebnim propisima.

Prema Zakonu o udomiteljstvu, specijalizirano udomiteljstvo može obavljati osoba koja ima završen najmanje preddiplomski ili diplomski sveučilišni studij ili stručni studij u području

socijalnog rada, psihologije, edukacijske rehabilitacije, socijalne pedagogije, logopedije, radne terapije, pedagogije i medicine te najmanje godinu dana radnog staža u radu s djecom i mlađim punoljetnim osobama ili ima završeno srednjoškolsko obrazovanje ili preddiplomski ili diplomski sveučilišni studij ili stručni studij i najmanje tri godine pružanja usluge djetetu ili mlađoj punoljetnoj osobi kao tradicionalni, specijalizirani ili standardni udomitelj (NN 18/22, 16/22). Udomiteljstvo kao zanimanje je specijalizirano udomiteljstvo za djecu te pruža usluge smještaja i složeniju, specifičnu skrb djetetu s problemima u ponašanju kojem je određena mjera povjeravanja udomiteljskoj obitelji sukladno propisima o obiteljskopravnoj zaštiti, djetetu i mlađoj punoljetnoj osobi s problemima u ponašanju kojima je izrečena odgojna mjera sukladno propisima o kaznenopravnoj zaštiti, djetetu i mlađoj punoljetnoj osobi s teškim invaliditetom ili teško bolesnom djetetu i punoljetnoj osobi (NN 18/22, 16/22). Briga o djeci s teškoćama u razvoju ili poremećajima u ponašanju iziskuje sustavan i empatičan pristup. Tradicionalni modeli institucionalne skrbi sve više se suprotstavljaju suvremenim zahtjevima za individualiziranom i holističkom brigom. U tom kontekstu, udomiteljstvo postaje ključna alternativa, pružajući djeci prilagođenu skrb i podršku unutar obiteljskog okruženja. U mediteranskim zemljama, poput mnogih drugih, udomiteljstvo je postalo integralni dio sustava skrbi za djecu koja zahtijevaju posebnu pažnju. Ovaj oblik skrbi pruža djeci s teškoćama u razvoju ili poremećajima u ponašanju mogućnost da budu smješteni u obiteljsko okruženje koje je prilagođeno njihovim specifičnim potrebama.

Jedan od ključnih aspekata udomiteljstva je krizno udomiteljstvo, koje predstavlja brzu intervenciju u situacijama kada je potrebno privremeno smještanje djeteta iz njegove biološke obitelji. Ova forma udomiteljstva omogućuje djetetu siguran i podržavan prostor dok se rješava krizna situacija unutar njegove primarne obitelji. Tijekom tog razdoblja, biološka obitelj dobiva potrebnu podršku i vrijeme za rješavanje problema, dok dijete ostaje u okruženju koje može zadovoljiti njegove specifične potrebe (Sladović Franz, Mujkanović, 2003). Treba istaknuti da udomiteljstvo ne samo da pruža skrb djeci, već i promiče važnost obitelji kao temeljne jedinice društva. Omogućujući djeci da budu smješteni u obiteljsko okruženje, udomiteljstvo potiče osjećaj pripadnosti, ljubavi i sigurnosti, što su ključni čimbenici u njihovom emocionalnom i socijalnom razvoju

3.2. Uvjeti i zapreke za obavljanje udomiteljstva

Zakon o udomiteljstvu (NN 18/22, 16/22) u Republici Hrvatskoj definira ključne odredbe i uvjete pod kojima se udomiteljstvo može obavljati, pružajući pravni okvir za zaštitu djece i

osiguranje kvalitete skrbi. U skladu s člankom 14. zakona, udomitelj može biti svaka punoljetna osoba koja ima poslovnu sposobnost, hrvatski je državljanin te ima prebivalište u Republici Hrvatskoj. Međutim, iznimno, udomitelj može biti i državljanin zemlje članice Europskoga gospodarskog prostora ili Švicarske Konfederacije, pod uvjetom da ima stalni boravak u Hrvatskoj. Također, zakon omogućuje i državljanima trećih zemalja da postanu udomitelji, ali samo u slučajevima od osobitog interesa za korisnika, uz prethodnu suglasnost nadležnog ministarstva.

Jedan od osnovnih uvjeta za obavljanje udomiteljstva jest završeno najmanje srednjoškolsko obrazovanje, osim ako udomiteljstvo obavlja srodnik. Pored toga, svi punoljetni članovi zajedničkog kućanstva moraju dati pisanu suglasnost za obavljanje udomiteljstva, osim u slučaju kada udomiteljstvo obavlja samac. Važno je napomenuti da osoba koja podnosi zahtjev za udomiteljstvo mora imati osigurana vlastita sredstva za održavanje, koja moraju biti veća za 70% od visine zajamčene minimalne naknade. Ova odredba osigurava da udomitelji imaju financijske resurse potrebne za odgovarajuću skrb o djetetu (NN 18/22, 16/22.).

Zakon također naglašava važnost procjene udomitelja koju provode županijski timovi za socijalnu skrb ili stručni radnih zavoda za socijalnu skrb. Ova procjena uključuje analizu obiteljskih odnosa, motivacije za udomiteljstvo, te potencijalnih rizika za dijete. Socijalni radnici imaju ključnu ulogu u ovom procesu, jer procjenjuju kapacitete i rizike udomiteljske obitelji, provode psihološka testiranja i uzimaju u obzir preporuke drugih pružatelja socijalnih usluga. Sve ove mjere usmjerene su na osiguranje najboljeg interesa djeteta, što je osnovno načelo koje se proteže kroz čitav zakon (NN 18/22, 16/22).

Za one koji žele obavljati udomiteljstvo kao zanimanje, zakon predviđa posebne uvjete. Na primjer, tradicionalni ili specijalizirani udomitelj koji želi obavljati udomiteljstvo kao zanimanje mora pružati uslugu smještaja za troje djece ili četvero odraslih korisnika istodobno, a pritom ne smije biti u radnom odnosu niti obavljati samostalnu djelatnost. Specijalizirano udomiteljstvo za djecu zahtijeva dodatna znanja i vještine, kao i specifičnu obrazovnu kvalifikaciju. Ove odredbe osiguravaju da samo oni s odgovarajućim obrazovanjem i iskustvom mogu obavljati ovu složenu i odgovornu ulogu (NN 18/22, 16/22).

Također, zakon propisuje zapreke za obavljanje udomiteljstva. Osobe koje su pravomoćno osuđene za određena kaznena djela, one koje imaju poremećene obiteljske odnose, ili koje pate od ovisnosti, ne mogu biti udomitelji. Ove mjere imaju za cilj zaštitu djeteta i osiguranje da se udomiteljstvo povjerava osobama koje mogu pružiti sigurno i stabilno okruženje (NN 18/22, 16/22).

Zakon o udomiteljstvu (NN 18/22, 16/22) detaljno uređuje postupak i uvjete za obavljanje udomiteljstva, s ciljem osiguravanja najboljih interesa djeteta. Kroz precizno definirane kriterije i postupke, zakon nastoji osigurati da udomitelji budu adekvatno pripremljeni i podržani u svojoj ulozi, te da djeca koja se nalaze u sustavu udomiteljstva dobiju potrebnu skrb i podršku.

4. ZAKONSKA REGULATIVA IZDVAJANJE DJETETA IZ OBITELJI

Izdvajanje djeteta iz obitelji predstavlja jednu od najozbiljnijih mjera zaštite prava i dobrobiti djeteta prema hrvatskom zakonodavstvu. Ova mjera se provodi isključivo kada blaže mjere nisu uspjele pružiti odgovarajuću zaštitu djetetovih prava i dobrobiti. Prema Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23), čl. 129, st. 1, izdvajanje se koristi kao mjera za zaštitu djeteta i primjenjuje se tek nakon što su iscrpljene sve druge mogućnosti. Obiteljski zakon precizira da izdvajanje djeteta podrazumijeva svaku mjeru kojom se dijete izdvaja iz svoje obitelji i smješta kod drugog skrbnika, udomitelja, u ustanovu socijalne skrbi ili kod druge fizičke ili pravne osobe koja se bavi socijalnom skrbi (Obiteljski zakon, NN 98/2019., čl. 129, st. 2). Osnove za izdvajanje djeteta iz obitelji nalaze se u povredama djetetovih prava i dobrobiti, te situacijama kada su prava, dobrobit i razvoj djeteta ugroženi (Obiteljski zakon, NN 98/2019., čl. 131, st. 1). Prema ovom zakonu, prava djeteta smatraju se ugroženima ako je skrb o djetetu neodgovarajuća ili ako dijete pokazuje psihosocijalne teškoće koje se manifestiraju problemima u ponašanju, školskim teškoćama, emocionalnim ili drugim problemima u odrastanju. Također, i potencijalna prijetnja pojave takvih problema može biti osnova za izdvajanje djeteta (Obiteljski zakon, NN 98/2019., čl. 131, st. 2). Oduzimanje prava roditeljima na stanovanje s djetetom i povjeravanje djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi provodi se ako Zavod za socijalnu skrb procijeni da ostanak ili povratak djeteta u obitelj predstavlja opasnost za njegov život, zdravlje ili razvoj. Ova mjera se provodi ako se nisu dogodile planirane promjene u obitelji koje su bile prethodno određene mjerama za zaštitu djeteta (Obiteljski zakon, NN 98/2019., čl. 155, st. 1).

Cilj izdvajanja djeteta iz obitelji je prvenstveno zaštita njegovog najboljeg interesa. Ova mjera omogućava djetetu da bude smješteno u sigurno okruženje gdje će imati priliku za zdrav razvoj, daleko od bilo kakvih oblika nasilja, zanemarivanja ili drugih nepovoljnih uvjeta koji su prisutni u njegovoj obitelji.

4.1. Zaštita dječjih prava u sustavu alternativne skrbi

Dječja prava su temeljni stupovi koji osiguravaju zaštitu i dobrobit svakog djeteta, bez obzira na njihovu životnu situaciju ili okolnosti. U sustavu alternativne skrbi, gdje djeca žive izvan svojih bioloških obitelji, ova prava postaju posebno važna jer djeca postaju izložena dodatnim rizicima i izazovima. Prvo i najvažnije, dječja prava pružaju temeljnu zaštitu svakom djetetu, uključujući i one koji su smješteni u alternativnu skrb.

Svako dijete ima pravo na život u okruženju koje poštuje njihovo dostojanstvo, pravo na obiteljski život, obrazovanje, zdravstvenu skrb te pravo na zaštitu od nasilja i zlostavljanja. U sustavu alternativne skrbi, gdje djeca često nemaju podršku svojih bioloških roditelja, ova prava postaju ključna za osiguranje da svako dijete ima sigurno i poticajno okruženje za rast i razvoj. Drugo, djeca u alternativnoj skrbi često su posebno ranjiva i izložena dodatnim izazovima. Mogu imati emocionalne ili razvojne poteškoće zbog prethodnih traumatičnih iskustava ili zbog nedostatka stabilnosti i podrške u njihovim životima (Laklija Vukelić, Milić Babić, 2012).

Stoga je važno da dječja prava pružaju posebnu zaštitu i podršku tim djeci, osiguravajući da imaju pristup kvalitetnoj zdravstvenoj skrbi, obrazovanju prilagođenom njihovim potrebama te emocionalnoj podršci kako bi se nosili s izazovima koje susreću. Treće, implementacija dječjih prava na različitim razinama, od nacionalne do individualne razine, ključna je za osiguranje zaštite i podrške djece u alternativnoj skrbi. Na nacionalnoj razini, potrebne su promjene u propisima kako bi se osigurala bolja zaštita prava djece te kako bi se osiguralo da se njihove potrebe i dobrobit stavljaju u središte svih odluka. Također je važno osigurati da djeca imaju pristup mehanizmima žalbe i podrške ako se njihova prava prekrše (Laklija, Vukelić, Milić, Babić, 2012).

5. ULOGA SOCIJALNOG RADNIKA U UDOMITELJSKOJ SKRBI

Današnji zakonski okvir u Hrvatskoj prepoznaje različite vrste udomiteljstva, koje su već prije navedene. Kada su djeca smještena u udomiteljske obitelji izvan svog mjesta stanovanja, za njih je nadležan drugi zavod za socijalnu skrb, što dodatno komplicira situaciju. Budući da je jedan socijalni radnik zadužen za dijete i njegovu biološku obitelj, a drugi za udomiteljsku obitelj, često se javljaju problemi u komunikaciji između tih djelatnika. Ova dislokacija odgovornosti može rezultirati kašnjenjem ili nedostupnošću ključne dokumentacije o djetetu, što ograničava količinu informacija dostupnih socijalnom radniku (Sabolić i Vejmelka, 2015). Bez potpune informiranosti o situaciji i potrebama djeteta, socijalni radnici nisu u mogućnosti pružiti adekvatnu podršku udomiteljskoj obitelji, što može negativno utjecati na dobrobit djeteta. Poseban problem predstavlja nedostatak udomiteljskih obitelji za određene skupine djece, poput djece s teškoćama u razvoju, djece s problemima u ponašanju i romske djece. Ove skupine djece često zahtijevaju specijaliziranu skrb i prilagodbe koje mnoge udomiteljske obitelji nisu u mogućnosti ili nisu dovoljno educirane pružiti. Posljedično, ova djeca često ostaju u institucijama, umjesto da budu smještena u obiteljskom okruženju koje bi im omogućilo bolji razvoj i integraciju u društvo. Specijalizirano udomiteljstvo predstavlja važan segment sustava socijalne skrbi, posebno u kontekstu zaštite najranjivijih skupina djece (Sladović Franz i Mujkanović, 2003). Međutim, praktična provedba specijaliziranog udomiteljstva suočava se s brojnim izazovima. Od uvođenja koncepta specijaliziranog udomiteljstva, nije došlo do razvoja jasnih modela i odgovarajućih propisa koji bi omogućili učinkovitu implementaciju. Kao rezultat procesa deinstitucionalizacije, djeca se često smještaju u udomiteljske obitelji bez adekvatne pripreme i potpore. Ovo često dovodi do prekida udomiteljske skrbi i ponovnog smještanja djece u institucije, što dodatno traumatizira djecu i destabilizira njihov razvoj. Jedan od ključnih problema je nedostatak temeljitog i pažljivog procjenjivanja djece i udomitelja te neadekvatno „uparivanje“ djece s udomiteljima (Sabolić i Vejmelka, 2017). Smještanje djece ne temelji se na specifičnim osobinama djeteta i udomitelja, a socijalni radnici koji odlučuju o smještaju često nemaju pristup informacijama o udomiteljima, njihovim osobinama i razlozima zbog kojih su se odlučili na udomljavanje. Ovaj manjak informacija otežava donošenje informiranih odluka te pridonosi neodgovarajućem smještaju djece. Nadalje, priprema za smještanje kod udomitelja često nije temeljita niti pažljiva, što dodatno smanjuje šanse za uspješnost udomiteljstva. Jedan od glavnih problema je izbor udomitelja po načelu dostupnosti umjesto na temelju procjene njihovih osobina i potreba djeteta. Ovo može imati štetne posljedice na razvoj djeteta i stabilnost udomiteljskih obitelji. Udomitelji se često biraju prema principu dostupnosti, što znači da se ne vodi dovoljno računa

o tome koliko su njihove osobine i sposobnosti usklađene s potrebama djeteta. Ovakav pristup može rezultirati neuspješnim smještanjem djeteta, što dovodi do čestog premještanja iz jedne udomiteljske obitelji u drugu. Te promjene negativno utječu na emocionalni razvoj djeteta, narušavajući njegovu sposobnost da razvije stabilne i sigurne emocionalne veze. Djeca koja doživljavaju višestruke promjene smještaja često razvijaju osjećaj nesigurnosti i nepovjerenja, što može imati dugoročne posljedice na njihovu socijalnu i emocionalnu prilagodbu. Još jedan značajan problem je nedostatak osnovne dokumentacije i informacija o djeci koja ulaze u sustav udomiteljstva (Laklija, 2011). Za mnogu djecu ne postoji potpuna dokumentacija o njihovom životu prije odvajanja od obitelji, što otežava procjenu njihovih potreba i planiranje odgovarajuće skrbi. Bez tih informacija, udomitelji i socijalni radnici teško mogu pružiti adekvatnu podršku i razumjeti specifične potrebe svakog djeteta. Efikasnost udomiteljskog sustava dodatno ugrožava nedovoljna suradnja između različitih zavoda za socijalnu skrb. Nedostatak koordinacije i komunikacije između zavoda može dovesti do nesuglasica i neefikasnosti u procesima udomljavanja, što dodatno komplicira situaciju za djecu i udomitelje. Bolja suradnja i koordinacija između zavoda nužna je za stvaranje koherentnog i učinkovitog sustava udomiteljstva. U Hrvatskoj, udomiteljske obitelji ili pojedinci koji pružaju usluge socijalne skrbi moraju proći osposobljavanje i već spomenute uvjete propisane zakonom, uključujući socijalne, stambene i zdravstvene uvjete. Postupak za obavljanje udomiteljstva pokreće se na zahtjev stranke, a vodit ga Hrvatski zavod za socijalnu skrb prema mjestu prebivališta udomitelja. Osposobljavanje udomitelja ključno je za osiguranje da imaju potrebna znanja i vještine za pružanje adekvatne skrbi djeci. Međutim, sam proces osposobljavanja često nije dovoljno sveobuhvatan i prilagođen specifičnim potrebama djece koja dolaze iz traumatiziranih i nestabilnih okruženja. Županijski tim za udomiteljstvo ili stučni radnik zavoda odgovorni su za procjenu potencijalnih udomitelja, a osposobljavanje je obvezno za sve prije nego što dobiju dozvolu za obavljanje udomiteljstva. Tim za procjenu potencijalnih udomitelja sastoji se od socijalnog radnika, psihologa, pravnika, medicinskog stručnjaka za djecu s teškoćama u razvoju te drugih stručnjaka prema potrebi. Svaki član tima donosi specifična znanja i vještine potrebne za sveobuhvatnu procjenu sposobnosti i pogodnosti potencijalnih udomitelja. Socijalni radnici procjenjuju socijalnu i emocionalnu stabilnost kandidata, psiholozi procjenjuju mentalno zdravlje i kapacitet za pružanje emocionalne podrške, pravnici osiguravaju da proces bude u skladu sa zakonskim okvirima, a medicinski stručnjaci procjenjuju fizičko zdravlje i sposobnost skrbi za djecu s posebnim potrebama. Procjenom su osim podnositelja zahtjeva, obuhvaćeni i članovi obitelji. Županijski timovi provjeravaju

motivaciju te vrše selekciju te osposobljavanje udomitelja. Osposobljavanje traje 40 sati i sastoji se od predavanja i radionica te primjera iz prakse².

Program osposobljavanja obuhvaća razne aspekte skrbi o djeci, uključujući razvojne potrebe djece, metode discipliniranja, rješavanje konfliktnih situacija i pružanje emocionalne podrške. Tijekom osposobljavanja, županijski tim za udomiteljstvo procjenjuje sposobnosti potencijalnih udomitelja. Ako se procijeni da osoba nema potrebne sposobnosti za pružanje udomiteljske skrbi, ta osoba ne može dobiti dozvolu. To osigurava da samo kvalificirane i sposobne osobe postanu udomitelji, čime se štiti dobrobit djece koja se smještaju u udomiteljske obitelji. Nakon uspješnog završetka osposobljavanja, član obitelji dobiva dozvolu za obavljanje udomiteljstva. Dozvola se izdaje na razdoblje od tri godina, s mogućnošću obnove. Proces obnove također uključuje procjenu kako bi se osiguralo da udomitelji i dalje ispunjavaju sve uvjete i standarde potrebne za pružanje kvalitetne skrbi. Izuzetak od standardnog postupka izdavanja dozvola čine srodničke udomiteljske obitelji (Zakon o udomiteljstvu, NN 115/18, 18/22). Ove obitelji dobivaju dozvolu na temelju pisanoga mišljenja zavoda za socijalnu skrb na čijem području mjesne nadležnosti dijete ima prijavljeno prebivalište. Ovaj izuzetak je uveden kako bi se olakšao proces smještaja djece unutar obitelji i rodbinskih veza, čime se djeci osigurava stabilnija i poznatija okolina. Zavodi za socijalnu skrb ima ključnu ulogu u osiguravanju da udomitelji budu adekvatno osposobljeni i educirani prije nego što im se izda dozvola za udomiteljstvo. Podnositelji zahtjeva za bavljenje udomiteljstvom koji su izrazili interes za privremeni smještaj djeteta ili mlađe punoljetne osobe s problemima u ponašanju, kao i djeteta stranog državljanina koje se zatekne na području RH bez nadzora, obavezni su proći dodatno osposobljavanje koje traje od 6 do 12 sati. Nadalje, županijski tim ili stručni radnik Zavoda za socijalnu skrb upućuje udomitelje na godišnju edukaciju. Godišnja edukacija namijenjena je postojećim udomiteljima s ciljem unapređenja prakse udomiteljstva. Osposobljavanje udomitelja za djecu uključuje opći dio od 12 cjelina. Te cjeline pokrivaju važne teme kao što su: pojam udomiteljstva, prava i obveze udomitelja i smještene djece, izazovi s kojima se udomitelji suočavaju, razvojne faze djeteta i privrženost, odgojne metode te metode suočavanja sa stresom. Također, obrađuju važnost obrazovanja, prilagodbu na smještaj djeteta u udomiteljsku obitelj ili njegov odlazak iz nje, te pitanja interkulturalizma. (Zakon o udomiteljstvu, NN 115/18, 18/22).

U okviru programa „Kvalitetno udomiteljstvo za djecu“, koji uključuje partnerstvo s Ministarstvom rada, Uredom UNICEF-a i drugim organizacijama, 2021. godine objavljen je

² Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Pravilnik o načinu i trajanju osposobljavanja i dodatnog usavršavanja udomitelja. <https://tinyurl.com/2p82pt6z>

„Priručnik za osposobljavanje udomitelja za djecu“ (Borić i sur., 2021 prema, Bogović, Kokorić Laklija, 2022). Ovaj priručnik nudi vodič za stručnjake i pokriva tematske cjeline poput zakonskih aspekata, dječjih prava, razvojnih faza, privrženosti, suradnje s biološkom obitelji, odgojnih metoda, važnosti obrazovanja, trauma i stresa, te interkulturnog udomiteljstva i djece s teškoćama u razvoju. Dodatno osposobljavanje obrađuje teme kao što su djeca bez pratnje i djeca s problemima u ponašanju. Sadržaj uključuje ciljeve radionica, literaturu, materijale, aktivnosti s primjerima iz prakse i pitanja za provjeru razumijevanja. Priručnik je namijenjen unapređenju ujednačenosti edukacije i omogućava prilagodbu potrebama udomitelja (Bogović, Kokorić Laklija, 2022).

Udomitelji moraju biti svjesni svojih dužnosti i obveza, koje uključuju pružanje emocionalne i fizičke sigurnosti, te stvaranje okruženja koje potiče razvoj djeteta. Ovo područje osposobljavanja pomaže udomiteljima da shvate kompleksnost svoje uloge i razviju vještine potrebne za ispunjavanje tih obveza. Udomitelji se educiraju o različitim odgojnim metodama i koracima koji su ključni za zdrav razvoj djeteta. Ovo uključuje usvajanje pozitivnih odgojnih tehnika, rješavanje problema ponašanja i izgradnju zdravih odnosa s djetetom. Stoga, uz inicijalne edukacije jednako su važne i kontinuirane edukacije kroz koje udomitelji dobivaju stručnu podršku kroz praktično savjetovanje u konkretnim situacijama i supervizija. Edukativna komponenta supervizije za udomitelje trebala bi biti usklađena s njihovim edukativnim potrebama koje proizlaze iz specifičnih slučajeva i problematičnih situacija s kojima se susreću u svojoj praksi. Kroz ovakve modele edukacije i podrške, udomitelji se potiču na refleksiju o svojim kompetencijama i njihovoj primjeni u praksi, kao i na razmatranje svog doživljaja djeteta, prošlih i budućih reakcija i postupaka, s ciljem unapređenja vlastitih metoda rada. (Bogović, Kokorić Laklija, 2022).

Edukacija u ovom segmentu pomaže udomiteljima da razviju pristupe koji su prilagođeni individualnim potrebama svakog djeteta, čime se osigurava njihovo emocionalno i socijalno blagostanje (Jukić i Tomić, 2019). Jedan od važnih aspekata osposobljavanja je priprema udomitelja za suočavanje s životnim krizama i izazovima koji mogu nastati unutar obitelji. Edukacija u ovom području obuhvaća strategije za upravljanje stresom, rješavanje sukoba i održavanje stabilnosti unutar obitelji (Kolić, 2017). Ove vještine su ključne za osiguranje da udomiteljska obitelj može pružiti stabilno i podržavajuće okruženje za dijete, čak i u teškim vremenima. Razumijevanje razvojnih potreba djeteta je ključno za pružanje adekvatne skrbi. Udomitelji se educiraju o fizičkom, emocionalnom i socijalnom razvoju djece te o načinima kako podržati taj razvoj (Šojat, 2018). Posebna pažnja posvećuje se procesu odvajanja djeteta od primarne obitelji i stvaranju novih, bliskih veza unutar udomiteljske obitelji. Ovo područje

edukacije pomaže udomiteljima da razumiju i odgovore na potrebe djeteta tijekom perioda prilagodbe. Zaštita prava i interesa djeteta je temeljna komponenta udomiteljstva. Udomitelji se educiraju o zakonima i pravilima koja štite djecu, kao i o etičkim načelima koja trebaju slijediti (Banić, 2020). Edukacija u ovom području osigurava da udomitelji uvijek stavljaju dobrobit djeteta na prvo mjesto i da su svjesni svojih pravnih i moralnih obveza. Jedan od ključnih aspekata osposobljavanja je prepoznavanje i prevencija zlostavljanja i zapostavljanja djece. Udomitelji se educiraju o znakovima koji mogu ukazivati na zlostavljanje ili zapostavljanje te o načinima kako zaštititi djecu od takvih situacija (Banić, 2020). Edukacija u ovom području je od vitalnog značaja za osiguranje sigurnosti i dobrobiti djece u udomiteljstvu. Razvijanje zdravih partnerskih odnosa između pružatelja udomiteljske skrbi, obiteljskih podrški i primarnih obitelji djeteta je ključno za uspješno udomiteljstvo. Udomitelji se educiraju o važnosti suradnje i komunikacije s drugim dionicima u procesu udomiteljstva. Ovo uključuje razvijanje vještina aktivnog slušanja, empatije i učinkovitog prenošenja informacija. Samoprocjena je važan alat koji pomaže udomiteljima da prepoznaju vlastite snage i područja za poboljšanje (Kolić, 2017). Edukacija u ovom segmentu potiče udomitelje na kontinuirano osobno i profesionalno usavršavanje, čime se osigurava da su uvijek spremni pružiti najbolju moguću skrb djeci. Udomitelji su obvezni sudjelovati u edukacijskim tečajevima barem jednom godišnje, a po potrebi i češće. Zavod za socijalnu skrb, u suradnji s nevladinim udrugama, organizira redovitu edukaciju kako bi osigurao da udomitelji ostanu informirani o najnovijim praksama i metodama udomiteljstva. Ova kontinuirana edukacija omogućava udomiteljima da stalno unapređuju svoje vještine i znanja, što je ključno za kvalitetnu skrb djece (Šojat, 2018). Osposobljavanje i edukacija udomitelja te članova njihove obitelji ključni su za uspješno funkcioniranje ovog sustava. Ministar za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku odobrava i potpisuje sadržaj i trajanje tih programa, osiguravajući tako da su udomitelji adekvatno pripremljeni za svoju ulogu (Jukić & Tomić, 2019).

Može se zaključiti da se sustav udomiteljstva u Hrvatskoj suočava se s brojnim izazovima. Problemi poput dislokacije odgovornosti između različitih zavoda za socijalnu skrb, nedostatka specijaliziranih udomiteljskih obitelji i neadekvatne pripreme za specifične potrebe djece ukazuju na potrebu za unapređenjem i boljom koordinacijom (Banić, 2020). Osposobljavanje udomitelja igra ključnu ulogu u osiguravanju kvalitetne skrbi za djecu, no trenutno postoje i nedostaci u procesu koji mogu utjecati na uspjeh udomiteljstva. Edukacija treba biti sveobuhvatna, prilagođena specifičnim potrebama djece te kontinuirana, kako bi se udomiteljima omogućilo uspješno upravljanje izazovima s kojima se suočavaju (Kolić, 2017). Kako bi se poboljšala učinkovitost sustava, važno je usredotočiti se na bolju suradnju između

zavoda za socijalnu skrb, uvođenje jasnijih modela za specijalizirano udomiteljstvo i unapređenje procesa pripreme i osposobljavanja udomitelja. Također, neophodno je osigurati adekvatne informacije i dokumentaciju o djeci, što će omogućiti socijalnim radnicima i udomiteljima da pruže odgovarajuću podršku i skrb (Bogović, Kokorić Laklija, 2022).

6. PODRŠKA I NADZOR UDOMITELJA I DJECE

Hrvatski zavod za socijalni rad ima ključnu ulogu u procesu udomiteljstva. Njihova odgovornost je ne samo provesti procjenu situacije djeteta koje je potencijalni kandidat za udomiteljstvo, već i pružiti podršku udomiteljskim obiteljima. Prije smještaja djeteta u udomiteljsku obitelj, Zavodi za socijalnu skrb trebaju osigurati da je to najbolje rješenje za dijete, nastojeći izbjeći institucionalizaciju kad god je to moguće. To uključuje aktivno sudjelovanje u procjeni potreba djeteta, poticanje dijaloga s djetetom kako bi se razumjele njegove želje i potrebe te osiguravanje kontinuirane podrške tijekom cijelog procesa udomljavanja (Laklija, 2011). Socijalni radnici igraju ključnu ulogu u podršci udomiteljskim obiteljima. Njihov posao nije samo osigurati pridržavanje propisa i normi, već i pružiti emocionalnu podršku i resurse potrebne udomiteljima kako bi uspješno obavljali svoju ulogu. Socijalni radnici moraju biti dostupni za savjetovanje, edukaciju te kao izvor informacija o pravima djece i obiteljskim potrebama. Oni su most između udomiteljskih obitelji i institucija, pomažući im u razvoju i provedbi individualiziranih planova skrbi za svako dijete.

Bitno je istaknuti da podrška udomiteljskim obiteljima nije samo administrativna ili formalna obveza, već i moralna i emocionalna podrška. Udomiteljske obitelji često se suočavaju s izazovima kao što su prilagodba djeteta novom okruženju, emocionalne traume i potrebe djeteta koje se mogu razlikovati od onih bioloških djece. Socijalni radnici imaju zadaću osigurati da te obitelji osjećaju podršku u svakom trenutku, pomažući im u rješavanju problema i osnaživanju njihovih sposobnosti da se brinu o djeci na najbolji mogući način.

U procesu udomiteljstva, važna je i međusobna podrška između udomiteljskih obitelji. Grupne supervizije, grupe za podršku i razmjena iskustava među udomiteljima mogu biti izuzetno korisne za razvoj mehanizama obiteljske otpornosti, smanjenje socijalne izolacije te stvaranje osjećaja povezanosti i zajedništva (Bartuloci, 2014). Obitelji koje su uključene u takve aktivnosti često se osjećaju podržano i shvaćeno, što im pomaže u uspješnom suočavanju s izazovima udomiteljstva. Nedostatak adekvatnog nadzora i podrške može rezultirati situacijama u kojima djeca postaju žrtve nasilja ili sudionici istog.

Uz sve navedeno, pandemija koronavirusa i prirodne katastrofe poput potresa dodatno su opteretile sustav institucionalne skrbi. Rad s djecom u kriznim situacijama zahtijeva dodatnu spremnost i prilagodbu, što stavlja dodatan pritisak na već preopterećene stručne djelatnike. Transformacija institucionalne skrbi zahtijeva sustavne promjene koje bi adresirale sve navedene probleme. Osnovani su timovi za udomiteljstvo u cijeloj Hrvatskoj koji sada djeluju u županijskim sjedištima. Njihova je zadaća organizirati skupove, razgovarati s potencijalnim udomiteljima, pružati informacije o udomiteljstvu. Također, županijski timovi trebali bi pružiti

specijaliziranu podršku i usmjeriti više pažnje na specifične potrebe udomitelja i djece. Obveze udomitelja uređene su zakonom o udomiteljstvu i uključuju pripremu udomitelja i njihovih obitelji na prihvaćanje djeteta, kontinuiranu edukaciju, sudjelovanje u izradi individualnog plana rada za dijete, redovita izvješća o napretku djeteta te suradnju sa socijalnim radnicima i biološkom obitelji djeteta. Obvezni su omogućiti pristup potrebnim uslugama, skrbiti o zdravlju i razvoju djeteta te surađivati sa zavodima za socijalnu skrb. Sudjelovanje u edukacijama i priprema djeteta za povratak u vlastitu obitelj ili samostalan život također su ključne odgovornosti udomitelja. Ove obveze osiguravaju da se djetetu pruži stabilno i podržavajuće okruženje te da se njegovi razvojni i emocionalni interesi stave u prvi plan (NN 115/18, 18/22). Iako zakonski okvir pruža osnovu za djelovanje, praksa često pokazuje brojne izazove (Bartuloci, 2014):

- Nedostatak specifičnih smjernica za specijalizirano udomiteljstvo bez jasnih kriterija i podrške, specijalizirani udomitelji često nemaju dovoljno resursa za adekvatnu skrb o djeci s posebnim potrebama.
- Preopterećenost socijalnih radnika u zavodima bez timova za udomiteljstvo, socijalni radnici su preopterećeni, što može utjecati na kvalitetu usluge.
- Edukacija i podrška udomitelja kontinuirana edukacija i podrška su ključne za uspješno udomiteljstvo, ali često nedostaje resursa i programa koji bi to omogućili.

Uloga stručnjaka, osobito socijalnih radnika, u sustavu udomiteljstva ključna je za osiguravanje kvalitetne skrbi i podrške djeci bez odgovarajuće roditeljske brige. Njihove obveze obuhvaćaju procjenu potreba djece, izbor i praćenje udomitelja, vođenje zapisnika, praćenje pružanja usluga udomiteljstva, osposobljavanje udomitelja te pružanje potpore i supervizije udomiteljima na području svoje nadležnosti (Laklija, 2011).

Međutim, unatoč njihovim naporima, godišnje izvješće o aktivnostima pravobranitelja za djecu u Hrvatskoj otkriva ozbiljne nedostatke i izazove s kojima se suočava udomiteljski sustav. Nadalje, podrška biološkim roditeljima je nedovoljna. U mnogim slučajevima roditelji nisu adekvatno podržani u svojim nastojanjima da ispune uvjete za ponovno stjecanje skrbništva nad djecom. To rezultira dugotrajnim boravkom djece u institucionalnoj skrbi, čak i kada su podobna za posvajanje. Ovaj nedostatak podrške ne samo da produžava razdvojenost djece od njihovih obitelji, već također povećava broj djece koja su prisiljena ostati u sustavu skrbi duže nego što je potrebno. Deinstitutionalizacija, iako pozitivna u svojoj namjeri, također donosi vlastite izazove. Djeca se često smještaju u udomiteljske obitelji bez adekvatne pripreme i podrške. Takva situacija dovodi do čestih prekida udomiteljskog smještaja i vraćanja djece u

institucije. Ove promjene i nestabilnosti dodatno traumatiziraju djecu i otežavaju im stvaranje sigurnih i stabilnih odnosa (Pravobranitelj za djecu, 2023).

Kako bi se unaprijedio sustav udomiteljstva, potrebno je provesti nekoliko ključnih reformi. Prvo, potrebno je povećati broj dostupnih udomiteljskih smještaja kroz aktivnu promociju udomiteljstva i osiguranje adekvatne financijske i stručne podrške potencijalnim udomiteljima.³ Drugo, potrebno je razviti specijalizirane domove za djecu s teškoćama u razvoju, kako bi im se osigurala adekvatna skrb i podrška⁴. Treće, sustav bi trebao pružiti veću podršku biološkim roditeljima, uključujući programe edukacije i savjetovanja, kako bi se povećale njihove šanse za ponovno stjecanje skrbništva⁵

To bi moglo smanjiti broj djece koja su prisiljena ostati u sustavu skrbi i omogućiti brže i uspješnije reintegracije obitelji. Konačno, potrebno je osigurati bolju pripremu i kontinuiranu podršku za udomitelje. To uključuje temeljite obuke prije početka udomiteljstva, kao i redovite supervizije i savjetovanja kako bi se osigurala stabilnost i trajnost udomiteljskih aranžmana⁶.

³ Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike Republike Hrvatske. (2022). Operativni plan deinstitucionalizacije, prevencije institucionalizacije i transformacije pružatelja socijalnih usluga u Republici Hrvatskoj od 2022. do 2027. godine <https://tinyurl.com/muptwajd>

⁴Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike Republike Hrvatske. (2022). Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga 2021.-2027. <https://tinyurl.com/523tm3nk>

⁵Pravobranitelj za djecu Republike Hrvatske. (2024). <https://tinyurl.com/m5je2av7>

⁶ Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike Republike Hrvatske. (2022). <https://tinyurl.com/523tm3nk>

7. PROCES UPARIVANJA I PRIPREMA UDOMITELJA TE DJETETA

Uparivanje se odvija u kontekstu šireg procesa planiranja skrbi za dijete te zahtijeva postupnost radnji i koji se odvija u nekoliko faza, a to su prikupljanje a relevantnih informacija i procjene potencijalnih udomitelja, djeteta i bioloških roditelja, odabiranja najprikladnijeg oblika skrbi, odabiranja najprikladnije opcije skrbi, planiranja skrbi i podrške u procesu skrbi o udomljenom djetetu (Laklija i Brkić, 2022). Prva se faza odnosi na prikupljanje relevantnih informacija i procjenu potencijalnih udomitelja, djeteta i bioloških roditelja. Kao početna točka procesa uparivanja navodi se procjena udomitela, koju stručnjaci vrše na temelju predložaka/upitnika koji sadržavaju različita područja procjene popraćena s relevantnim pitanjima. Osim standardnih psiholoških instrumenata, u procjeni udomitelja sve se više koriste različite liste/predlošci za procjenu i instrumenti socijalnog rada. Također, stručnjaci nastoje prikupiti što je moguće više informacija o djetetu kako bi stekli potpuni uvid u njegove potrebe. Informacije prikupljaju iz različitih izvora kao što su samo dijete, njegovi roditelji i druge značajne osobe iz djetetova života. Nadalje, od iznimne je važnosti da stručnjaci u proces uključe i biološke roditelje te da uvažavaju njihovo stajalište. Druga faza podrazumijeva odabiranje najprikladnijeg oblika skrbi, dok je odabiranje najprikladnije opcije skrbi treća faza. Četvrta faza odnos i se na planiranje skrbi. Nakon što je odabran potencijalni udomitelj, stručnjaci su dužni osigurati mu potpune informacije o djetetu i njegovim potrebama Također, u planu skrbi treba se osvrnuti na moguću traumu koju je dijete pretrpjelo, njegova trenutna ponašanja te strategije i mjere koje treba poduzeti u procesu rada s i na traumi. Korištenje tih strategija i mjera omogućava udomitelju da na pozitivan način odgovori na tip ponašanja djeteta koji proizlazi iz iskustva traume. Peta faza uključuje planiranje podrške u procesu skrbi. Kada se dijete smjesti u udomiteljsku obitelj, važno je da se udomiteljima osigura kontinuirana podrška. Različiti organizacijski čimbenici utječu na proces donošenja odluka u procesu uparivanja, a neki od njih su ograničena mogućnost izbora koja je povezana s nedostatkom udomiteljskih obitelji, ograničenost raspoloživog vremena za donošenje odluka, nedostatak sustavnih smjernica za donošenje odluka, nedostatak informacija (npr. nepotpuni, neadekvatno vođeni/evidentirani podaci) te drugo. Navedeni organizacijski čimbenici mogu ograničiti stručnjaka pri izboru smještaja za dijete. Nedostatak udomiteljskih obitelji može dovesti do toga da stručnjaci nemaju drugu mogućnost nego smjestiti dijete u jedinu dostupnu udomiteljsku obitelj. Zbog navedenih organizacijskih čimbenika, može doći do odgađanja smještaja ili biranja manje optimalne opcije za dijete (Laklija i Brkić, 2022).

U okolnostima hitnog smještaja djece, stručnjaci imaju ograničeno vrijeme za donošenje odluke što umanjuje mogućnost uključivanja djece, njihovih roditelja i udomitelja, pa i drugih

zainteresiranih osoba u odlučivanje o uparivanju. Važno je izdvojiti i radno opterećenje stručnjaka koje utječe na njihovu vremensku raspoloživost. Velik broj udomiteljskih obitelji po timu ili nedostatak iskustva socijalnih radnika u području udomiteljstva (u centrima s manjim brojem udomiteljskih obitelji) ili fokusiranost na ostale poslove utječu na kvalitetu njihova rada. Smatra se da bi donošenje službenih smjernica pomoglo stručnjacima pri donošenju odluka i u konačnici povećalo kvalitetu uparivanja te unaprijedilo praksu. Osim toga, nedostatak informacija može ograničiti mogućnost stručnjaka da izabere prikladan smještaj za pojedino dijete. Vanjski čimbenici, odnosno čimbenici izvan same organizacije koji utječu na praksu uparivanja, su razne socijalne politike, međunarodne organizacije i vanjski pritisci na centre za socijalnu skrb za uvođenje promjena (Laklija, Brkić, 2022).

Rezultati istraživanja Zeijlmansa i suradnika (2018) pokazali su da tijekom procesa uparivanja, stručnjaci razmatraju različita obilježja djeteta, udomitelja i okruženja. Tako navode da se vodi računa o dobi, religijskoj i kulturalnoj pripadnosti djeteta i udomitelja, udaljenosti biološke i udomiteljske obitelji, postojanju braće i sestara, specifičnim potrebama i manifestiranim ponašanjima djeteta, pedagoškim vještinama udomitelja, prisutnosti druge djece u udomiteljskoj obitelji, itd. (Laklija, Brkić, 2022). Slično navode i Waterhouse i Brocklesby (2001), odnosno ističu da treba voditi računa o rasi, lokaciji i vještinama udomitelja, njihovoj fleksibilnosti i iskustvu, sposobnosti da se nose s izazovima u kontaktu s roditeljima djeteta čiji se smještaj u tu obitelj razmatra te spremnost na zajednički smještaj braće i sestara (Laklija, Brkić, 2022). Praksa u Velikoj Britaniji pokazuje da stručnjaci u procesu uparivanja najčešće razmatraju djetetovu dob, spol, postojanje teškoća u razvoju, lokaciju, (dis)kontinuitet obrazovanja (uključuje i potrebu prijevoza do škole i duljinu putovanja), ima li dijete braću i sestre (u smislu njihova zajedničkog smještaja ili održavanja kontakta), etnicitet, nasljedstvo, jezik, njegov/njezin mogući utjecaj na biološku djecu udomitelja ili drugu djecu na smještaju, prijašnje iskustvo smještaja izvan obitelji te druge čimbenike koji su specifični za pojedino dijete i udomitelje. Stručnjaci iz Australije prilikom uparivanja razmatraju: vrstu skrbi, dostupnost/lokaciju udomitelja i djeteta (npr. udaljenost udomitelja od djetetove škole, njegove trenutne obveze i dostupnost za određeni vremenski period), sigurnosna pitanja (npr. predstavlja li dijete rizik za sebe ili druge, sposobnost udomitelja da se nosi s djetetovim ponašanjem), potrebu za kontaktom (identificiraju djetetovu socijalnu mrežu, sposobnost udomitelja za podupiranje kontakta, pružanje smještaja braći i sestrama), potrebne usluge (zdravstvene, obrazovne), kulturu/religiju/eticitet djeteta i udomitelja (stupanj važnosti, stavove udomitelja prema kulturi, etnicitetu i religiji), dob (djeteta, udomitelja, druge djece koja se nalaze kod udomitelja), potrebe/mogućnosti skrbi (npr. zdravstvene, obrazovne potrebe, potrebe za

privrženosti i vrsta, vještine udomitelja), prijašnja iskustva djeteta i udomitelja (npr. potreba za dodatnom podrškom), potrebe transporta i podrške (prijevoz u školu, uključenost sustava podrške udomitelja), ciljeve plana (npr. reunifikacija djeteta s biološkom obitelji) (Brkić, 2022). Pravovremenom pripremom može se olakšati djetetov prijelaz u novu sredinu te umanjiti strah od nepoznatoga i moguća traumatska iskustva. Osim toga, pravo djeteta je da u skladu sa svojom dobi bude informirano o svim fazama procesa odlaska iz vlastite obitelji, da bude adekvatno pripremljeno od strane centra za socijalnu skrb na smještaj u udomiteljsku obitelj. Kad je posrijedi priprema udomiteljske obitelji na dolazak djeteta, valja napomenuti kako je Zavod za socijalnu skrb nadležan za udomiteljsku obitelj te daje udomitelju prve informacije o djetetu. Tako je obavezan udomiteljima prenijeti sve poznate informacije o djetetu i upoznati ga s osobinama djeteta, njegovim dotadašnjim životom, zdravstvenim stanjem i potrebama, poteškoćama koje postoje i koje se mogu očekivati te s ciljevima koji se žele postići individualnim planom promjene. Ipak, ponekad su udomitelji mišljenja da socijalni radnici zadržavaju informacije kako bi ih potaknuli da prihvate dijete koje je „izazovno“. Kad su posrijedi biološka djeca udomitelja, također je potrebno odraditi pripremu. U tom smislu udomitelji mogu razgovarati s djecom o tome što znači udomiteljstvo; mogu organizirati više tzv. tematskih obiteljskih sastanaka i gledati filmove na temu udomiteljstva; mogu djecu poučavati stvarima koje su naučili na obveznoj edukaciji; mogu igrati uloge. Dolazak udomljenog djeteta mijenja dinamiku obitelji. Stoga je važno pravodobno i adekvatno pripremiti biološku i/ili posvojenu djecu udomitelja. Djeca udomitelja u velikoj mjeri utječu na atmosferu u obitelji, na odnose između njezinih članova te na prilagodbu udomljenog djeteta (Laklija, Brkić, 2020).

8. INDIVIDUALAN PLAN SKRBI ZA UDOMLJENO DIJETE I ZA UDOMITELJSKU OBITELJ

Individualni plan skrbi za udomljeno dijete sadrži definirane ciljeve, aktivnosti i za njih odgovorne nositelje, vremenski okvir i kriterije praćenja uspješnosti provedbe ciljeva u područjima skrbi za dijete. Navedeno se odnosi na udomljeno dijete, njegovu biološku i udomiteljsku obitelj i njihove članove te za svaku skupinu stručnih suradnika. Tako se na dijete odnose izravne aktivnosti kojima se zadovoljavaju svakodnevne i specifične potrebe djeteta, dok se na roditelje odnose aktivnosti kojima se osigurava i podupire prikladna skrb o djetetu ako u nekom dijelu i nadalje brinu o njemu te održavanje osobnih kontakata, odnosno povećanje sigurnosti i dobrobiti djeteta. Što se tiče udomitelja, u individualnom planu skrbi nalaze se i aktivnosti koje se odnose na identificirane potrebe udomitelja kojima će se povećati njihov kapacitet za osiguravanje prikladne skrbi i dobrobiti djeteta dok je kod njih smješteno. Ovaj plan potreban je zato što se na taj način osigurava jasno postupanje svih uključenih u brigu o djetetu kako bi se zbog nužnosti pravovremenog postupanja i osiguravanja trajnih i stabilnih uvjeta odrastanja ili omogućio povratak djeteta biološkoj obitelji ili utvrdila potreba za pokretanjem drugih mjera obiteljskopravne zaštite (Laklija, Franz, 2013).

Individualni plan promjena za udomiteljsku obitelj potrebno je izraditi iznimno u situacijama kada je u interesu djeteta ostanak u istom okruženju, a udomiteljima je potrebna stručna pomoć i podrška u pružanju skrbi, bilo zbog specifičnosti djeteta, bilo zbog promijenjenih okolnosti u njihovoj obitelji, bilo zbog određenih novonastalih potreba djeteta. Ako je udomitelj koji je suočen s tim novonastalim okolnostima odlučan u tome da prekine udomiteljstvo i odbija pomoć/podršku, individualni se plan promjena za udomitelje, naravno, ne izrađuje; njegovoj se izradi pristupa ako je udomitelj motiviran za nastavak brige o djetetu te ako je ono u interesu djeteta. Prethodno je potrebno napraviti procjenu stvarne spremnosti i mogućnosti udomitelja da se mijenja i da u novim uvjetima pruži prikladnu skrb za dijete kako se ne bi mijenjao oblik smještaja i kako se ne bi prekidale uspostavljene veze. Svrha toga plana može biti i priprema udomitelja za prihvata djeteta (Laklija, Franz, 2013).

Individualni plan promjena za roditelje u ovom kontekstu izrađuje se radi stjecanja uvjeta za povratak djeteta u obitelj ili radi poticanja i održavanja kontakata s djetetom tijekom boravka u sustavu alternativne skrbi, a obično se provodi u obliku neke mjere obiteljskopravne zaštite. Paralelni plan jest plan kojim se nastoje osmisliti daljnji koraci i mjere za slučaj da povratak djeteta u biološku obitelj ne uspije u očekivanom vremenu ili radi osiguravanja potrebnih uvjeta i okolnosti. Njime se nastoje identificirati drugi oblici osiguravanja skrbi za dijete ako se procijeni da nije moguće ponovno spajanje djeteta s obitelji. Sadržaj paralelnog plana su daljnje

mjere kojima se štiti dijete. Njegova je funkcija motivirajuća za roditelja i sigurnosna za socijalnog radnika. Paralelni plan može se kratko navesti u zaključcima sveobuhvatne obiteljske procjene ili u općem predlošku koji se odnosi na skrb o udomljenom djetetu (Laklija, Franz, 2013).

Plan izlaska iz sustava skrbi potrebno je početi izrađivati kad je dijete u dobi od 15 do 16 godina ako je riječ o dugotrajnom udomiteljstvu. Taj bi plan mladu osobu trebao pripremiti za samostalan život i osigurati joj mehanizme podrške u obitelji i/ili lokalnoj zajednici ako se vraća u prijašnje okruženje. Prije izlaska iz sustava skrbi nužno je identificirati ili osmisliti resurse koji se trebaju iskoristiti radi daljnje podrške djetetu, osobito u prvoj godini nakon izlaska iz sustava skrbi. Plan sigurnosti ima za cilj osmišljanje aktivnosti za suočavanje s prijetećom opasnosti kada se pojavi te provedbu sigurnosne intervencije koja mora imati trenutačan i potpun učinak – odmah zaštititi djetetov život i zdravlje. Plan sigurnosti djeteta uključuje barem sljedeće elemente: identificirane rizike i opasnosti, definirane postupke osiguravanja sigurnosti i djelovanja u situacijama manifestiranja prijeteće opasnosti te stupanj svjesnosti o postojanju prijeteće opasnosti i spremnosti za provedbu sigurnosne intervencije udomitelja/roditelja/skrbnika/djeteta. U kontekstu udomiteljske skrbi plan sigurnosti izrađuje se ako postoji povremena prijeteća opasnost za dijete, npr. tijekom susreta s roditeljem. Cilj individualnog planiranja za djecu u sustavu alternativne skrbi izradom navedenih planova jest svrsishodno i djelotvorno odgovaranje na potrebe i zaštitu djece u sustavu alternativne skrbi. Iako na prvi pogled može djelovati zahtjevno i složeno, ako se provodi na opisani način, ono pruža više sigurnosti i osnažujuće je kako za dijete tako i za udomitelje, ali i za stručnjake koji rade u tom području (Laklija, Franz, 2013).

Za postupak planiranja skrbi za dijete odgovoran je nadležni Zavod za socijalnu skrb, odnosno voditelj slučaja. Pod planiranjem se podrazumijeva i uključivanje drugih relevantnih osoba u postupak, organizacija zajedničkih sastanaka te praćenje svih bitnih okolnosti. Voditelj slučaja, osim što treba izraditi individualni plan skrbi za dijete u udomiteljskoj obitelji, treba pratiti i provedbu toga plana, odnosno koordinirati, moderirati i facilitirati procese skrbi ako se za to pojavi potreba na razini biološke i udomiteljske obitelji, lokalne zajednice te sustava socijalnih politika osiguravajući ukupni kontekst u kojem se skrb za udomljeno dijete provodi. Voditelj slučaja i postupka planiranja ostaje stručnjak nadležan za dijete prema djetetovu prebivalištu, no on sam ni u kojem slučaju ne može izraditi realan i kvalitetan individualni plan skrbi. Nadalje, važno je sudjelovanje djetetovih roditelja i/ili drugih članova obitelji te djetetova skrbnika ako je iz nekih razloga određen. Udomitelj i drugi članovi udomiteljske obitelji koji su izravno uključeni u skrb o djetetu trebaju imati priliku unaprijed utjecati na sadržaj

individualnog plana skrbi jer je većina provedbe plana, kvaliteta skrbi i izvedivost planiranih aktivnosti u najužoj vezi s njihovim razumijevanjem i mogućnostima. Poželjno je da u planiranju sudjeluju i bilo koje druge podržavajuće osobe, a koje je dijete samo odabralo, odnosno ima u njih povjerenja. Također, važno je osigurati realizaciju djetetova prava da izrazi mišljenje o svim stvarima koje ga se tiču. S obzirom na to da razgovor s djetetom o izdvajanju iz obitelji i smještanju k udomitelju podrazumijeva pojašnjavanje razloga koji su do toga doveli, valja skrenuti pozornost na to da o djetetovim roditeljima treba govoriti s pažnjom i uvažavanjem u mjeri u kojoj je to prikladno, neovisno o problematičnom ponašanju i okolnostima. O potrebi i važnosti pozitivnog ili neutralnog govorenja o roditeljima udomljenog djeteta potrebno je razgovarati i s udomiteljima, njihovom biološkom djecom i drugim osobama koje žive zajedno s njima. Dakle, ako se radi o starijoj djeci, osobito adolescentima, poželjno ih je u većem stupnju uključiti u planiranje, te ona mogu biti aktivni kreatori plana sukladno potrebi razvijanja odgovornosti za vlastiti život. Najvažnija suvremena preporuka upravo se i odnosi na potrebu za većim uključivanjem djece u proces planiranja i uvažavanjem djece prilikom izdvajanja iz obitelji i promjene smještaja. Ako se biološko dijete ne može prilagoditi novonastaloj situaciji i prihvatiti potrebne promjene u obiteljskom životu, ono će najčešće izražavati tu poteškoću na različite načine u ophođenju u obitelji, susjedstvu i školi te ometanjem roditelja dok se bavi potrebama udomljenog djeteta (Laklija, Franz, 2013).

9. ETIČKE DILEME SOCIJALNIH RADNIKA U UDOMITELJSKOJ SKRBI ZA DJECU

Uloga socijalnih radnika u udomiteljskoj skrbi za djecu suočava se s brojnim izazovima i kompleksnim situacijama koje često dovode do etičkih dilema. Prema konceptu Sarah Banks (Banks, 1995.), većina tih dilema može se razvrstati u tri glavna područja: područje individualnih klijentovih prava i dobrobiti, područje općih interesa i dobrobiti, te područje nejednakosti i strukturalne potlačenosti. Socijalni radnici moraju uspostaviti ravnotežu između različitih etičkih principa, prava, interesa i vrijednosti kako bi osigurali najbolji mogući ishod za djecu u njihovoj skrbi. Područje individualnih klijentovih prava i dobrobiti u socijalnom radu naglašava pravo klijenata, u ovom slučaju djece, na samoodređenje. Iako su djeca ovisno o dobi nedovoljno zrela za donošenje potpuno informiranih odluka, njihovo mišljenje treba biti propitano, a njihovi osjećaji i želje moraju se uzeti u obzir. Socijalni radnici trebaju pažljivo slušati djecu i razumjeti njihove potrebe i želje, čak i kada se one ne podudaraju s mišljenjem odraslih ili stručnjaka. Osim toga, socijalni radnici imaju odgovornost unaprijediti dobrobit djece. To znači da moraju raditi na pružanju okruženja koje je sigurno, stabilno i podržavajuće. Ponekad to može uključivati teške odluke, poput uklanjanja djeteta iz biološke obitelji zbog zanemarivanja ili zlostavljanja. U takvim situacijama, socijalni radnici moraju balansirati između prava djeteta na obiteljski život i njegove sigurnosti i dobrobiti. Područje općih interesa i dobrobiti odnosi se na širi društveni kontekst i kako odluke socijalnih radnika utječu na zajednicu kao cjelinu. Udomiteljska skrb nije samo individualno pitanje već ima i značajan utjecaj na društvo. Uspješna udomiteljska skrb može smanjiti kriminalitet, poboljšati obrazovne ishode i općenito pridonijeti boljitku društva (McAuliffe, 2005).

Međutim, socijalni radnici često se suočavaju s dilemom kada interesi djeteta nisu u skladu s općim interesima. Na primjer, može se pojaviti situacija u kojoj bi premještanje djeteta u drugi oblik skrbi, ili drugu lokalnu zajednicu bilo najbolje za njegovo dobro, ali bi istovremeno stvorilo napetosti ili konflikte unutar te zajednice. U takvim slučajevima, socijalni radnici moraju pažljivo procijeniti sve moguće ishode i izabrati onu odluku koja najbolje uravnotežuje individualne i opće interese, dajući prednost i vodeći računa o najboljem interesu djeteta. Nejednakost i strukturalna potlačenost igraju ključnu ulogu u etičkim dilemama socijalnih radnika. Djeca iz marginaliziranih skupina često su izložena većem riziku od zanemarivanja, zlostavljanja i socijalne isključenosti. Socijalni radnici moraju biti svjesni tih nejednakosti i raditi na njihovom smanjenju. Primjerice, djeca iz siromašnih obitelji često se suočavaju s dodatnim izazovima, poput loših životnih uvjeta i ograničenog pristupa obrazovanju i zdravstvenoj skrbi, te mogu biti izdvajanja iz obitelji zbog okolnosti siromaštva. Iako se

naglašava da siromaštvo nesmije biti sam za sebe uzrok izdvajanja djeteta iz obitelji. Socijalni radnici moraju raditi na pružanju dodatne podrške takvoj djeci i njihovim obiteljima, istovremeno se boreći protiv sustavnih prepreka koje doprinose njihovoj marginalizaciji (Dolgoft, Harrington, Loewenberg, 2012). Socijalni radnici u udomiteljskoj skrbi za djecu suočavaju se s brojnim etičkim dilemama koje proizlaze iz složenih interakcija između prava i interesa uključenih strana, odgovornosti prema ustanovi i društvu, te potrebe za borbom protiv nejednakosti i strukturalne potlačenosti.

Razmatranje ovih dilema zahtijeva pažljivu analizu različitih aspekata koji utječu na rad socijalnih radnika i njihovu sposobnost da adekvatno odgovore na potrebe djece i obitelji u sustavu udomiteljske skrbi. Ovo područje etičkih dilema odnosi se na prava i interese drugih uključenih strana, a ne samo klijenta. Socijalni radnici često moraju balansirati između različitih potreba i prava djece, udomitelja, bioloških roditelja i šire zajednice. Na primjer, pri odlučivanju o tome gdje će dijete biti smješteno, socijalni radnik mora uzeti u obzir ne samo najbolje interese djeteta, već i kapacitete i spremnost udomiteljske obitelji, te eventualne potrebe bioloških roditelja za rehabilitacijom i reintegracijom u život djeteta.

Odgovornost socijalnog radnika prema ustanovi koja ga zapošljava i društvu općenito također igra ključnu ulogu. Socijalni radnici moraju raditi u skladu s politikama i smjernicama svoje organizacije, ali i pridonositi općoj dobrobiti društva promoviranjem socijalne pravde i jednakih mogućnosti za sve korisnike. Na primjer, socijalni radnik može biti suočen s dilemom kada politika ustanove nalaže brzo vraćanje djece u biološke obitelji, dok bi u konkretnom slučaju najbolje rješenje za dijete moglo biti dugotrajniji boravak u stabilnom udomiteljskom domu (Sabolić i Vejmelka, 2015). Jedna od ključnih odgovornosti socijalnih radnika je unapređenje i dostupnost različitih usluga i dobara za najveći mogući broj korisnika. Ovo podrazumijeva aktivno zagovaranje za veći broj kvalitetnih udomiteljskih obitelji, adekvatnu podršku udomiteljima i djeci, te razvoj programa koji odgovaraju specifičnim potrebama djece u skrbi. Međutim, ograničeni resursi i financijska sredstva često predstavljaju izazov u postizanju ovih ciljeva, što dodatno komplicira etičke odluke socijalnih radnika.

Udomiteljska skrb za djecu često se odvija u kontekstu različitih oblika nejednakosti i strukturalne potlačenosti. Socijalni radnici imaju odgovornost da odgovore na izazove opresivne politike prema određenim klijentima ili grupama klijenata, kao što su nacionalne manjine, različite vjerske zajednice, ili djeca s posebnim potrebama. Na primjer, djeca iz manjinskih zajednica mogu se suočiti s dodatnim preprekama u pronalasku odgovarajućih udomiteljskih obitelji koje razumiju i poštuju njihovu kulturnu i vjersku pozadinu. Odgovornost socijalnih radnika također uključuje rad na promjenama politika ustanove i javnosti u smjeru

provođenja antidiskriminativne prakse. To može uključivati zagovaranje za promjene zakona i propisa koji bi omogućili bolje uvjete za udomiteljstvo, edukaciju javnosti o potrebama djece u skrbi, te suradnju s drugim stručnjacima i organizacijama kako bi se osigurala sveobuhvatna podrška djeci i udomiteljskim obiteljima.

Etika socijalnog rada predstavlja složeno područje koje je često ispunjeno brojnim dilemama, posebice u kontekstu udomiteljske skrbi za djecu. Socijalni radnici svakodnevno donose teške odluke koje značajno utječu na živote djece i obitelji. Iako se nastoji slijediti zakonske i profesionalne standarde, mnoge odluke ipak ostaju prepuštene osobnoj prosudbi i etičkim vrijednostima pojedinca. U takvim situacijama, pitanja odgovornosti i krivnje često dolaze u prvi plan. Jedna od najvećih etičkih dilema u socijalnom radu jest izbor između dvije nepoželjne alternative. U kontekstu udomiteljske skrbi, socijalni radnici često moraju birati između ostavljanja djeteta u biološkoj obitelji, koja možda nije idealna, ili premještanja djeteta u udomiteljsku obitelj, što također nosi svoje rizike. Bez obzira na odluku, često ostaje osjećaj nesigurnosti i pitanje "Što bi bilo da sam postupio drugačije?". Ova dilema je dodatno komplicirana činjenicom da su odluke često donosene pod pritiskom vremena i s ograničenim informacijama.

9.1. Odgovornost socijalnih radnika

Teoretičari i praktičari imaju različita mišljenja o tome treba li socijalnog radnika smatrati krivim ukoliko slučaj završi nepovoljno ili tragično za klijenta. Prema MacDonaldu (1990.), socijalni radnik može biti smatran krivim ako nije slijedio zakonsku proceduru ili specifične profesionalne dužnosti, što je rezultiralo povredom klijenta ili oduzimanjem nekog njegovog prava. Ovakvo stajalište implicira da postoji objektivan standard kojeg se treba pridržavati, te da odstupanje od njega može biti temelj za krivnju. Thomas Nagel (1976., prema Banks, 1995.) opisuje koncept „odlučivanja u neizvjesnosti“ kao situaciju u kojoj se moralna ispravnost odluke socijalnog radnika može ocijeniti samo retrospektivno, na temelju ishoda te odluke. Na primjer, ako dijete koje je bilo izloženo riziku u svojoj obitelji uspije ostvariti pozitivne ishode poput završetka školovanja, odluka socijalnog radnika da dijete ostane u obitelji može se smatrati moralno ispravnom. Međutim, ako pozitivni ishodi izostanu, ta ista odluka može biti ocijenjena kao moralno pogrešna. Ova neizvjesnost otežava proces odlučivanja za socijalne radnike, koji moraju uzeti u obzir kratkoročne i dugoročne posljedice svojih odluka.

Socijalni radnici često moraju igrati različite uloge i zadovoljiti mnoge sukobljene potrebe. Njihova primarna odgovornost je zaštita i dobrobit djeteta, no istovremeno moraju raditi s biološkim obiteljima i udomiteljima, te navigirati kroz sustav koji može imati ograničene

resurse i podršku. Na primjer, financijska sredstva koja su dostupna za materijalne davanja klijentima su često vrlo ograničena, što može značiti da socijalni radnici nisu u mogućnosti pružiti adekvatnu pomoć (Sladović Franz, Mujkanović, 2003). Primjerice, osobe s tjelesnom invalidnošću možda neće dobiti potrebnu opremu poput invalidskih kolica u odgovarajućem roku, što može značajno utjecati na njihovu mobilnost i kvalitetu života.

Ograničeni resursi predstavljaju značajan izazov za socijalne radnike, koji često moraju donositi teške odluke o raspodjeli tih resursa. Na primjer, socijalni radnik može biti svjestan da promjena invalidskih kolica za osobu s tjelesnom invalidnošću nije moguća u potrebnom roku zbog financijskih ograničenja. Ovakve situacije ne samo da utječu na kvalitetu života klijenata, već mogu utjecati i na moralnu motivaciju i osjećaj kompetentnosti socijalnog radnika. Nemogućnost pružanja adekvatne pomoći može dovesti do osjećaja frustracije i moralne dileme, jer socijalni radnici mogu osjećati da ne uspijevaju ispuniti svoje profesionalne i etičke obveze.

Kako bi se nosili s ovim izazovima, socijalni radnici razvijaju različite etičke strategije i pristupe. Jedan od ključnih pristupa je transparentnost u komunikaciji s klijentima i drugim dionicima. Otvorena i iskrena komunikacija može pomoći u upravljanju očekivanjima i stvaranju realističnih planova za budućnost. Također, suradnja s drugim profesionalcima i organizacijama može pomoći u pronalaženju dodatnih resursa i podrške. U konačnici, kontinuirana edukacija i profesionalni razvoj socijalnih radnika su ključni za osiguranje da su uvijek informirani o najnovijim praksama i etičkim standardima u svom radu.

Jedna od osnovnih karakteristika rada socijalnih radnika je timsko donošenje odluka. Kada se razmatra izdvajanje djeteta iz rizične obiteljske situacije, odluka se donosi kolektivno, čime se odgovornost dijeli među članovima tima. Ova praksa je važna jer smanjuje pritisak na pojedinca i osigurava da odluke budu temeljene na široj perspektivi i raznolikim stručnim mišljenjima. Međutim, i dalje ostaje mogućnost da socijalni radnik osobno osjeća krivnju ili preispituje svoje odluke, pogotovo u slučaju nepovoljnog ishoda. Procjena rizika u pomažućim profesijama nije egzaktna znanost. Često se temelji na subjektivnim procjenama i informacijama koje su dostupne u datom trenutku. Na primjer, socijalni radnik može procijeniti da je rizik djetetova ostanka u obitelji malen, no kasniji događaji mogu pokazati suprotno.

Takve situacije mogu dovesti do osjećaja krivnje i preispitivanja odluke: "Što bi bilo da sam... Da sam samo stigao koji časak ranije... Da sam barem reagirao brže..." Ovi unutarnji sukobi ukazuju na duboko ukorijenjenu etičku dilemu s kojom se socijalni radnici suočavaju svakodnevno. Holis i Howe (1990.) koriste metaforu vozača automobila s neispravnim kočnicama kako bi opisali odgovornost socijalnih radnika. Prema njima, preuzimanje posla

socijalnog radnika je poput vožnje automobila s neispravnim kočnicama - ako dođe do nezgode, vozač (socijalni radnik) je kriv. Ova metafora naglašava težinu odgovornosti koju socijalni radnici preuzimaju, kao i potencijal za moralnu krivnju u slučaju neuspjeha.

Banks (1995.) kritizira ovu metaforu, tvrdeći da ne odražava kompleksnost donošenja odluka u pomažućim profesijama. Prema Banksu, posao socijalnog radnika nije održavanje "kočnica" (tj. kontrola svih varijabli i faktora u životima korisnika). Osim toga, u "vožnji" sudjeluju i drugi „sudionici u prometu“ - obitelj, zajednica, država - koji također utječu na ishode. Socijalni radnici mogu uočiti probleme i potrebne promjene, ali nemaju uvijek moć ili sredstva da ih provedu, posebno ako država ne pruža adekvatnu podršku. Etničke dileme u socijalnom radu, posebno u udomiteljskoj skrbi za djecu, predstavljaju kompleksan izazov koji zahtijeva duboko promišljanje i balansiranje između različitih kontradiktornih vrijednosti.

Socijalni radnici često se nalaze u situacijama gdje moraju donositi teške odluke koje mogu imati dugoročne posljedice na dobrobit djece, obitelji, pa čak i na njihovu profesionalnu karijeru. Jedan od ključnih problema s kojima se socijalni radnici susreću je pitanje odgovornosti. Kada dođe do nepovoljnih ishoda, socijalni radnik često preuzima svu odgovornost na sebe. Ova situacija može rezultirati time da se socijalni radnik nađe u ulozi "žrtvenog janjeta", izložen medijskim napadima i "pribijen na javni stup srama". Takav scenarij ne ugrožava samo profesionalni integritet radnika, već i njegov osobni integritet, što može imati dugotrajne psihološke posljedice (Stanić, 2020).

Prema Urbanc (2000.), odgovor na ove etičke dileme leži u profesionalnoj kompetentnosti i savjesti pojedinca. Socijalni radnici moraju biti svjesni svojih uloga i ograničenja koja im nameće društvo kako bi izbjegli narušavanje svog integriteta. Profesionalna kompetentnost uključuje ne samo tehnička znanja i vještine, već i etičko razmišljanje i sposobnost donošenja odluka u kompleksnim situacijama.

Donošenje odluka u socijalnom radu često se temelji na balansiranju između kontradiktornih vrijednosti. S jedne strane, tu je briga o klijentu i zaštita njegovih prava, a s druge strane, kontrola nad njegovim ponašanjem koje se ne uklapa u društvene norme. Ova dualnost stvara kontinuirani izvor stresa za socijalne radnike, jer moraju birati između dviju podjednako nepoželjnih alternativa.

Strah od preuzimanja odgovornosti za nepovoljne ishode može dovesti do razvoja defenzivne profesionalne prakse. Socijalni radnici mogu postati skloniji izbjegavanju rizika, što može rezultirati manjkom inovativnosti i hrabrosti u pristupu rješavanju problema. Ovo može negativno utjecati na kvalitetu pružene skrbi i dobrobit klijenata.

Još jedna važna etička dilema odnosi se na balansiranje ograničenih resursa. Socijalni radnici često se suočavaju s potrebom za restrikcijom ionako ograničenih sredstava za pomoć klijentima nasuprot potrebi za adekvatnom materijalnom pomoći egzistencijalno ugroženim klijentima. Ovo pitanje postavlja izazov u postizanju pravednosti i učinkovitosti u distribuciji resursa.

9.2. Vrijednosti u socijalnom radu

Socijalni radnici suočavaju se s brojnim izazovima i etičkim dilemama u svakodnevnom radu, a jedan od najosjetljivijih područja je udomiteljska skrb za djecu. U ovoj ovlasti, vrijednosti igraju ključnu ulogu u oblikovanju prakse i donošenju odluka. Prema Banksu (1995.), vrijednosti predstavljaju niz načela koja pomažu u kreiranju i očuvanju kvalitetnih odnosa s klijentima. Levy (1993.) dodaje da vrijednosti mogu biti pozitivni, poželjni ishodi ili načini odnosa prema drugima. Ove vrijednosti nisu vlasništvo pojedine profesije, već su duboko ukorijenjene u kulturi, iako mogu postati jedinstvene prema načinu na koji ih primjenjuje određena grupa profesionalaca.

Dvije osnovne vrijednosti koje označavaju praksu socijalnog rada su vjerovanje u jedinstvenost svakog pojedinca i poštivanje njegove individualnosti, te vjerovanje u klijentovo pravo na samoodređenje. Ove vrijednosti pružaju temelj za etičko postupanje u socijalnom radu i posebno su relevantne u kontekstu udomiteljske skrbi za djecu. Ovo vjerovanje možemo operacionalizirati na nekoliko načina (McAuliffe, 2005):

- Odnos prema klijentu kao prema pojedincu, izbjegavajući klasifikacije: Socijalni radnici trebaju pristupati svakom djetetu i obitelji kao jedinstvenim slučajevima, izbjegavajući stereotipizaciju i predrasude koje mogu utjecati na kvalitetu pružene skrbi.
- Ohrabrivanje klijenta da sudjeluje u procesu rješavanja problema: Uključivanje djece i udomiteljskih obitelji u proces donošenja odluka pomaže u jačanju njihovog osjećaja autonomije i samopoštovanja.
- Otkrivanje i korištenje klijentovih potencijala: Prepoznavanje i osnaživanje potencijala djece i udomiteljskih obitelji može značajno doprinijeti njihovom napretku i blagostanju.
- Očekivanje od klijenata i od sebe potencijale za rješenje problema: Pozitivan pristup koji vjeruje u sposobnost svih uključenih za prevladavanje izazova i rješavanje problema.

- Njegovanje klijentovog dostojanstva kroz vlastitu komunikaciju: Komunikacija koja poštuje dostojanstvo klijenata i prepoznaje njihovu vrijednost kao pojedinaca.
- Vjerovanje u klijentovo pravo na samoodređenje

Poštivanje prava klijenata na donošenje vlastitih odluka ključno je za etičku praksu socijalnog rada. U kontekstu udomiteljske skrbi, to znači da djeca, u skladu sa svojim godinama i zrelošću, trebaju imati pravo glasa u pitanjima koja ih se tiču. Također, udomiteljske obitelji trebaju biti uključene u proces donošenja odluka koje utječu na njihov svakodnevni život i dobrobit. Unatoč jasnim vrijednostima, socijalni radnici često se suočavaju s etičkim dilemama koje zahtijevaju balansiranje različitih interesa i potreba. Neke od najčešćih dilema uključuju (Dolgoff, Harrington, Loewenberg, 2012):

- Konflikt između najboljeg interesa djeteta i prava udomiteljske obitelji: Ponekad može doći do sukoba između onoga što se smatra najboljim za dijete i želja ili mogućnosti udomiteljske obitelji. Socijalni radnici moraju pažljivo procijeniti situaciju i donijeti odluku koja najbolje zadovoljava potrebe djeteta.
- Održavanje povjerljivosti nasuprot potrebi za dijeljenjem informacija: Socijalni radnici moraju zaštititi povjerljivost informacija o djeci i obiteljima, ali istovremeno moraju dijeliti relevantne informacije s drugim stručnjacima kako bi osigurali adekvatnu skrb.

Balansiranje između intervencije i samoodređenja: Dok je važno poštovati pravo na samoodređenje, socijalni radnici moraju intervenirati kada je sigurnost ili dobrobit djeteta ugrožena. Kao što Maluccio (1979) ističe, ključna vrijednost u socijalnom radu je samoodređenje klijenta. U kontekstu udomiteljstva, klijenti mogu biti djeca, biološki roditelji i udomiteljske obitelji. Socijalni radnici moraju osigurati da svi sudionici procesa imaju pravo sudjelovati u donošenju odluka koje ih se tiču. Međutim, ovo može biti izazovno, posebno kada su djeca mala i ne mogu jasno izražavati svoje želje ili kada su biološki roditelji u nesposobnosti donositi odgovorne odluke zbog vlastitih problema (npr. zloupotrebe supstanci, mentalnih bolesti).

Zaštita i dobrobit djeteta su primarni ciljevi udomiteljstva. Socijalni radnici često moraju donositi odluke koje uključuju rizik i potencijalno konfliktne situacije. Na primjer, ako biološki roditelji žele vratiti dijete u svoj dom, a socijalni radnici procijene da to još nije sigurno, može doći do sukoba između prava roditelja na samoodređenje i potrebe za zaštitom djeteta. Socijalni radnici često igraju dvostruku ulogu zastupnika klijenta i predstavnika ustanove ili agencije.

Ovaj sukob interesa može biti posebno izražen u udomiteljstvu. Na primjer, interes ustanove može biti brza rehabilitacija djeteta i smanjenje troškova, dok interes djeteta može biti

dugoročna stabilnost i podrška, čak i ako to uključuje dulji boravak u udomiteljskoj obitelji. Socijalni radnici moraju balansirati između potrebe za sigurnošću i stabilnošću djeteta te prava bioloških roditelja na roditeljstvo. Ovo uključuje procjenu kapaciteta roditelja za skrb o djetetu, što često nije jednostavan proces i može uključivati subjektivne procjene.

Udomitelji igraju ključnu ulogu u životu djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Međutim, i oni mogu imati svoje interese i potrebe koje socijalni radnici moraju uzeti u obzir. Na primjer, udomitelji mogu tražiti više podrške ili financijske pomoći, što može biti u sukobu s politikama ustanove. Uključivanje djece u proces donošenja odluka je ključno, ali može biti izazovno, posebno kod mlađe djece. Socijalni radnici moraju biti vješti u komunikaciji s djecom i sposobni interpretirati njihove potrebe i želje na način koji je prikladan njihovom uzrastu i razvoju.

Preporuke za praksu (Sabolić i Vejmelka, 2015);

- Osnježivanje klijenata: Socijalni radnici trebaju raditi na osnazivanju svih sudionika procesa, pružajući im informacije i podršku potrebnu za donošenje informiranih odluka.
- Multidisciplinarni pristup: Udomiteljstvo često zahtijeva suradnju s drugim stručnjacima (psiholozi, pedijatri, pravnici) kako bi se osiguralo cjelovito razumijevanje situacije i potreba djeteta.
- Kontinuirana edukacija: Socijalni radnici trebaju stalno unapređivati svoje vještine i znanja o najboljim praksama u udomiteljstvu, etičkim dilemama i metodama za njihovo rješavanje.
- Supervizija i podrška: Redovita supervizija i podrška kolegama mogu pomoći socijalnim radnicima da bolje razumiju i upravljaju etičkim dilemama s kojima se suočavaju.

9.3. Odnos socijalnog radnika i klijenta

Jedna od ključnih dilema s kojom se socijalni radnici susreću je nejasnoća oko toga tko je zapravo klijent. Kada intervencija socijalnog radnika započinje na inicijativu treće strane, poput škole ili socijalne službe, postoji rizik da se zanemari primarni klijent - dijete. U situacijama udomiteljstva, može doći do sukoba interesa između bioloških roditelja, udomiteljskih obitelji i same djece. Socijalni radnici moraju jasno definirati tko je njihov primarni klijent i čije interese trebaju prvenstveno zastupati. Ova dilema se dodatno komplicira kad su u pitanju intervencije koje mogu imati dugoročne posljedice na dijete, kao što su promjene u udomiteljskoj obitelji ili povratak biološkim roditeljima.

Neadekvatna upotreba ili manjak profesionalnog znanja može dovesti do loših praksi koje se često miješaju s etičkim dilemama. U kontekstu udomiteljstva, socijalni radnici moraju biti dobro educirani o razvojnim potrebama djece, psihološkim učincima udomiteljstva i pravnim aspektima skrbništva. Kada socijalni radnici nemaju odgovarajuće znanje ili ne koriste svoje profesionalne vještine na pravi način, mogu donositi odluke koje nisu u najboljem interesu djeteta (McAuliffe, 2005). Ovdje je važno kontinuirano profesionalno usavršavanje i edukacija kako bi se osigurala kvaliteta skrbi i zaštita prava svih uključenih strana. Povjerljivost je temeljna vrijednost u socijalnom radu, ali može dovesti do etičkih dilema kad se prekomjerno naglašava. U udomiteljstvu, povjerljivost između socijalnog radnika i klijenta (djeteta ili udomitelja) može biti izazovna. Na primjer, socijalni radnik može dobiti povjerljive informacije koje bi mogle utjecati na dobrobit djeteta ako se ne podijele s relevantnim stranama, poput udomiteljskih roditelja ili drugih profesionalaca.

Iako je važno zaštititi povjerljivost klijenta, socijalni radnici moraju procijeniti kada je u interesu djeteta da se te informacije podijele kako bi se osigurala njegova sigurnost i dobrobit. Ovdje dolazi do izražaja potreba za balansiranjem između povjerljivosti i transparentnosti u komunikaciji (McAuliffe, 2005). Povjerljivost je temeljna etička vrijednost u socijalnom radu, koja omogućava klijentima da se otvore i povjere u socijalne radnike. Međutim, postoje situacije kada je socijalni radnik zakonski obavezan prijaviti određene informacije, što može dovesti do nužnog kršenja povjerljivosti.

Primjerice, kada klijent izrazi namjeru da naudi sebi ili drugima, socijalni radnik mora intervenirati kako bi spriječio potencijalnu štetu. U takvim situacijama, socijalni radnik mora balansirati između zaštite povjerljivosti i odgovornosti za zaštitu društva (McAuliffe, 2005). Povjerljivost ne bi trebala biti shvaćena kao apsolutna vrijednost, već kao uvjet rada koji se može pregovarati i dogovarati s klijentom. Socijalni radnici trebaju koristiti povjerljivost kao alat za izgradnju sigurnosti i povjerenja, ali ne smiju dozvoliti da povjerljivost postane prepreka za djelovanje ili izbjegavanje odgovornosti. U tom smislu, povjerljivost treba biti fleksibilna i prilagodljiva specifičnim situacijama i potrebama klijenta i društva.

10. ZAKLJUČAK

Uloga socijalnog radnika u udomiteljskoj skrbi ključna je za osiguranje dobrobiti djece koja su privremeno ili trajno izvan svoje biološke obitelji. U Hrvatskoj, kao i u drugim zemljama, udomiteljstvo ima važnu ulogu u sustavu socijalne skrbi, pružajući alternativu institucionalnom smještaju za djecu koja iz različitih razloga ne mogu živjeti s roditeljima. Današnji zakonski okvir u Hrvatskoj prepoznaje nekoliko vrsta udomiteljstva: tradicionalno, specijalizirano, hitno i povremeno udomiteljstvo. Svaka od ovih kategorija ima specifične ciljeve i zahtjeve, ali postoji izazov u nedostatku jasnih smjernica i podrške za specijalizirane udomitelje, posebno onima koji skrbe za djecu s posebnim potrebama.

Specijalizirano udomiteljstvo, usmjereno na djecu s teškoćama u razvoju ili ponašanju, zahtijeva dodatne resurse i podršku, što često nije adekvatno osigurano. Nedostatak specijaliziranih udomiteljskih obitelji dovodi do situacija gdje se ova djeca često smještaju u institucije, što može negativno utjecati na njihov razvoj i integraciju u društvo. Jedan od ključnih problema je i nedovoljan broj udomiteljskih obitelji općenito, što stvara izazove u pronalaženju odgovarajućih smještaja za svu djecu koja su izložena potrebi za udomiteljstvom. Ova situacija dodatno komplicira problem dislokacije odgovornosti između zavoda za socijalnu skrb koji su zaduženi za biološku obitelj i one koji skrbe za udomiteljsku obitelj, što može rezultirati nedostatkom koordinacije i pravovremenih informacija.

U svrhu osiguranja kvalitete udomiteljske skrbi, Hrvatska ima obvezu osposobljavanja svih potencijalnih udomitelja prije izdavanja dozvole. Ovaj proces uključuje temeljitu procjenu sposobnosti i pogodnosti kandidata, obavljen od strane multidisciplinarnog tima stručnjaka. Osposobljavanje uključuje edukaciju o različitim aspektima skrbi za djecu, od emocionalne podrške do prevencije zlostavljanja i zapostavljanja. Ugovor koji se sklapa između udomitelja i Hrvatskog zavoda za socijalnu skrb definira prava, obveze i uvjete pod kojima se odvija udomiteljstvo, uključujući vrstu skrbi, financijske aspekte te uvjete za prekid ugovora. Ovo osigurava jasnoću i stabilnost u odnosu između udomitelja i nadležnih institucija.

Međutim, unatoč naporima u zakonodavstvu i praksi, sustav udomiteljstva suočava se s brojnim izazovima, uključujući nedostatak udomiteljskih obitelji, nedostatnu podršku za specijalizirano udomiteljstvo te nedostatnu koordinaciju između relevantnih agencija. To sve ukazuje na potrebu za daljnjim poboljšanjem zakonodavnog okvira, jačanjem podrške udomiteljima i boljom koordinacijom između zavoda za socijalnu skrb. U radu se navode i neke etičke dileme socijalnih radnika u udomiteljskoj skrbi, koje su podijeljene u tri glavna područja prava i dobrobit djeteta, opći interesi i dobrobit te nejednakosti i strukturalna potlačenost. Ova područja obuhvaćaju širok spektar situacija koje uključuju pravo djeteta na samoodređenje, zaštitu djece

iz marginaliziranih skupina te utjecaj odluka socijalnih radnika na širu zajednicu. Socijalni radnici moraju stalno balansirati između različitih interesa i prava uključenih strana, uključujući prava djece, udomitelja, bioloških roditelja i društva. Primjerice, odluka o premještanju djeteta može imati posljedice na stabilnost i dobrobit djeteta te utjecati na zajednicu.

Postavlja se pitanje odgovornosti socijalnih radnika za ishode njihovih odluka. Dok neki teoretičari smatraju da socijalni radnici mogu biti krivi ako ne slijede zakonske ili profesionalne procedure koje rezultiraju štetom za klijente, drugi naglašavaju da ocjena moralne ispravnosti odluka može biti retrospektivna i ovisi o ishodu. Ključne vrijednosti u socijalnom radu uključuju vjerovanje u jedinstvenost svakog pojedinca, poštovanje individualnosti i pravo klijenata na samoodređenje. Ove vrijednosti čine temelj za etičko postupanje i oblikovanje prakse socijalnih radnika. Socijalni radnici često moraju donositi teške odluke o raspodjeli ograničenih resursa među klijentima, što može utjecati na kvalitetu pružene skrbi i zadovoljavanje osnovnih potreba korisnika. Donošenje odluka u socijalnom radu često je kompleksno zbog kontradiktornih vrijednosti i interesa, što može dovesti do unutarnjih sukoba i preispitivanja odluka.

U okviru udomiteljstva, valja reći kako nakon ili paralelno s donošenjem odluke o potrebi pronalaska smještaja za dijete, kvalitetno proveden proces uparivanja jedan je od čimbenika koji pozitivno utječe na ishod udomiteljstva. Prilikom uparivanja udomitelja i djeteta stručnjaci prvenstveno trebaju voditi računa o najboljem interesu djeteta, odnosno potrebama djeteta i kompetencijama te obilježjima udomiteljske obitelji imajući na umu prirodu udomiteljstva. U cjelokupnom procesu uparivanja, fokus je na potrebama djeteta, a ne na potrebama potencijalne udomiteljske obitelji. Dodatan problem stvara činjenica da su smještajni kapaciteti u udomiteljskoj skrbi kao i ustanovama ograničeni te da se stručnjaci često nalaze u situaciju da traže bilo koje slobodno mjesto gdje mogu smjestiti dijete. Kao posljedica navedenog, stručnjaci su prisiljeni raditi različite kompromise kako bi donijeli odluku. Sve to ukazuje na potrebu razvijanja ovog područja, a s obzirom na njegovu očitu važnost potrebno mu je pridati više pozornosti.

11. LITERATURA

1. Ajduković, M. (2004). Pristupi zbrinjavanju djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u Europi. *Revija za socijalnu politiku*, 11(3-4), 299-320.
2. Ajduković, M. (2021). Smjernice za unapređenje međuresorne suradnje u zaštiti dobrobiti djece. Kako postići »novi pogled« na »staru temu« suradnje. Ured UNICEF-a za Hrvatsku: Društvo za psihološku pomoć.
3. Ajduković, M., Sladović Franz, B., Kregar, K. (2005.). Razlozi izdvajanja i obilježja života u primarnoj obitelji djece u javnoj skrbi. *Dijete i društvo. Časopis za promicanje prava djeteta*, 7 (2), 328-354.
4. Banić, I. (2020). Zaštita prava djece u udomiteljstvu: Pravni i etički okvir. *Pravna revija*, 31(4), 211-229.
5. Banks, S. (1995.) *Ethics and values in social work*. London: BASW.
6. Bartuloci, M. (2014). Smještaj djece izvan obitelji u Republici Hrvatskoj i Smjernice za alternativnu skrb UNICEF-a. *Pravnik*, 47 (95), 53-72.
7. Belavić, M. (2023.) *Razvoj udomiteljstva u procesu deinstitutionalizacije i transformacije ustanova socijalne skrbi. Primjer Centra za pružanje usluga u zajednici Izvor Selce*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
8. Bogović, K., Laklija M. I Kokorić S.B. (2022). Pregled inozemnih modela edukacije udomitelja. *Napredak*, 163(3-4), 375-397. <https://hrcak.srce.hr/file/416131>
9. Dolgoff, R., Harrington, D., & Loewenberg, F. M. (2012). *Ethical decisions for social work practice*. Thomson Brooks/Cole.
10. Europska stručna skupina za prijelaz s institucionalne skrbi na usluge podrške za život u zajednici (2012). *Zajedničke europske smjernice za prijelaz s institucionalne skrbi na usluge podrške za život u zajednici*. Brussels: Europska stručna skupina za prijelaz s institucionalne skrbi na usluge podrške za život u zajednici
11. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu (2023.). *Izvješće o radu Ureda pravobraniteljice za djecu za 2022. godinu*. Preuzeto s: https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2023-04-03/151140/IZVJ_PRAVOBRANITELJICA_ZA_DJECU_2022.pdf (1.5.2024.)
12. Jukić, A., & Tomić, V. (2019). Kvaliteta skrbi u udomiteljskim obiteljima: Uloga i važnost edukacije. *Hrvatska revija za socijalnu politiku*, 26(1), 55-72.

13. Kokorić B., Birovljević, J. (2012). Posvojiteljske obitelji – izazovi prilagodbe i reakcije okoline. U D. Maleš (ur.), *Kako smo postali obitelj: Posvojenje – dio moje priče* (str. 33-60). Na drugi način.
14. Kolić, M. (2017). Priprema udomitelja za izazove u obitelji: Strategije i metode. *Zbornik radova s međunarodne konferencije o socijalnoj skrbi*, 15(2), 87-104.
15. Lakilja, M. i Brkić, I. (2022). Proces uparivanja i pripreme udomitelja i djeteta na smještaj – u koju udomiteljsku obitelj smjestiti dijete? *Ljetopis socijalnog rada*, 29 (2), 213-245.
16. Laklija M., Vukelić, N, Milić Babić, M. (2012.). *Specijalizirano udomiteljstvo djece s teškoćama u razvoju – iskustvo udomitelja*. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*. 48 (2). 109-123.
17. Laklija, M. (2011). *Modeli udomiteljstva u Europi*. Zagreb: Forum za kvalitetno udomiteljstvo djece.
18. Laklija, M. (2011). *Uloga socijalnih radnika u sustavu udomiteljstva*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
19. Laklija, M., Franz, B. (2013). *Individualni plan skrbi za dijete u udomiteljskoj obitelji*. Zagreb: Sirius.
20. Levy, C. (1993.) *Social work ethics on the line*. Binghamton: The Haworth Press.
21. MacDonald, G. (1990.) *Allocating blame in social work*. *British Journal of Social Work*, 20, 525-526.
22. Maluccio, A. N. (1979.) *Learning from clients: Interpersonal helping as viewed by clients and social workers*. New York: Free Press.
23. McAuliffe, D. (2005). *I'm still standing: Impacts and consequences of ethical dilemmas for social workers in direct practice*. *Journal of social work values and ethics*, 2(1), 1–11.
24. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2022.). *Nacionalni plan za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2026. godine*. Preuzeto s:
<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Dokumenti/Nacionalni%20plan%20za%20prava%20djece%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20za%20razdoblje%20od%202022.%20do%202026.%20godine.pdf> (1.5.2024.)
25. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike Republike Hrvatske. (2022). *Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga 2021.-2027*. Zagreb: Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike Republike

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20razvoja%20socijalnih%20usluga%20za%20razdoblje%20od%20%202021.%20do%202027.%20godine.pdf> (20.7.2024.)

26. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike Republike Hrvatske. (2022). Operativni plan deinstitucionalizacije, prevencije institucionalizacije i transformacije pružatelja socijalnih usluga u RH 2022.-2027. Zagreb: Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike Republike Hrvatske. Preuzeto s <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Dokumenti/Operativni%20plan%20deinstitucionalizacije%20prevencije%20institucionalizacije%20i%20transformacije%20pru%C5%BEatelja%20socijalnih%20usluga%20u%20RH%202022.%20-%202027..pdf> (20.7.2024.)
27. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2019.). Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Preuzeto s: <https://mpu.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Pravo%20na%20pristup%20informacija/Zakoni%20i%20ostali%20propisi/Kazneno%20pravo/Protokol%20o%20postupanju%20u%20slu%C4%8Daju%20nasilja%20u%20obitelji.pdf> (1.5.2024.)
28. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Pravilnik o načinu i trajanju osposobljavanja i dodatnog usavršavanja udomitelja. Narodne novine, br. 63/2019-1247 Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_06_63_1247.html (1.9.2024.)
29. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi (2010). Plan deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011. – 2016. (2018).
30. Obiteljski zakon. Narodne novine , 49/23.
31. Petrović, L. i Laklija, M. (2017). Kretanje broja djece na smještaju u ustanovama za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi – kako protječe proces deinstitucionalizacije. U Popović, S. i Zloković, J. (ur.). Djeca i mladi u alternativnoj skrbi. Zaštita prava a zdravlje. 8-25.
32. Pravilnik o minimalnim uvjetima za pružanje socijalnih usluga. Narodne novine, br. 40/2014.
33. Pravobranitelj za djecu Republike Hrvatske. (2024). Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2023. godinu. Zagreb: Ured pravobranitelja za djecu.

<https://dijete.hr/docs/Izvjes%CC%8C%CC%81e%20o%20radu%20pravobraniteljice%20za%20djecu%20za%202023%20godinu.pdf> (20.7.2024.)

34. Sabolić T. i Vejmelka, L. (2015), Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj iz perspektive udomitelja i stručnjaka, Holon : postdisciplinarnan znanstveno-stručni časopis, Vol. 5 No. 1, <https://hrcak.srce.hr/140394> (26.6.2024.)
35. Sabolić., T. i Vejmelka, L. (2017.). Unapređenje alternativne skrbi za djecu: preporuke udomitelja, odgajatelja i stručnjaka iz centara za socijalnu skrb. U Popović, Stjepka, i Jasminka Zloković, ur. Djeca i mladi u alternativnoj skrbi : Zaštita prava na zdravlje. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.
36. Sladović Franz, B. (2011). Značajke procesa odlučivanja u socijalnoj skrbi za djecu. Ljetopis socijalnog rada, 18(3), 439-467.
37. Sladović Franz, B. (2012). Posvojenje (ni)je alternativna skrb. U D. Maleš (ur.), Kako smo postali obitelj: Posvojenje – dio moje priče (str. 21-32). Na drugi način.
38. Sladović Franz, B. (2015). Djeca u alternativnoj skrbi. U D. Hrabar (ur.), Prava djece: multidisciplinarni pristup (str. 225-241). Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
39. Sladović Franz, B. (2016.). Djeca u alternativnoj skrbi. U Hrabar, D. (2016). Prava djece – multidisciplinarni pristup, Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
40. Sladović Franz, B. (2017.). Tranzicija u odraslo doba djece i mladih iz alternativne skrbi. U Popović, S. i Zloković, J. (ur.), Djeca i mladi u alternativnoj skrbi. Zaštita prava na zdravlje. 26-40.
41. Sladović Franz, B. i Mujkanović, Đ. (2003). Percepcija socijalne podrške djeci u dječjim domovima i u udomiteljskim obiteljima. Ljetopis socijalnog rada, 10(2), 161-170.
42. Sladović Franz, B. i Mujkanović, Đ., (2003) Izdvajanje djece iz obitelji kao mjera socijalne skrbi, Ljetopis socijalnog rada, Vol. 10 No. 2, <https://hrcak.srce.hr/3514> (17.6.2024.)
43. SOS Children's Villages (2022). Službena stranica posjećena 13.02.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.sos-childrensvillages.org/>
44. SOS Dječje selo Hrvatska (2021a). SOS Dječje selo Lekenik. Posjećeno 20.10.2021. na mrežnoj stranici <https://sos-dsh.hr/lekenik/>
45. SOS Dječje selo Hrvatska (2021b). SOS Dječje selo Ladimirevci. Posjećeno 20.10.2021. na mrežnoj stranici <https://sos-dsh.hr/ladimirevci/>
46. Sovar, I. (2014). Institucionalizacija i deinstitutionalizacija ustanova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Ljetopis socijalnog rada, 22(2), 311-332.

47. Stanić, L. (2020). Zašto djeca nisu oduzeta na vrijeme? Analiza medijskih izvještaja o socijalnim radnicima povodom medijski eksponiranih slučajeva zlostavljanja djeteta. Ljetopis socijalnog rada, 28(2), 331-346. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/270829> (20.7.2024.)
48. Šojat, N. (2018). Razvojne potrebe djece i uloga udomitelja: Teorijski i praktični aspekti. Socijalna pedagogija, 24(3), 102-119.
49. UN (1989.). Konvencija o pravima djeteta. New York: United Nations. Preuzeto s: <https://www.unicef.hr/wp55>. Ujedinjeni narodi (2022). Zaključne primjedbe/komentari o objedinjenom petom i šestom periodičkom izvješću Republike Hrvatske. Preuzeto s: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelj%20i%20djeca/Konvencija%20o%20pravima%20djeteta/Zaklju%C4%8Dci%20i%20preporuke%20UN%20Odbora.pdf> (1.5.2024.).
50. UNICEF (2010.). Smjernice za alternativnu skrb. Preuzeto s: https://www.unicef.hr/wpcontent/uploads/2015/09/Smjernice_za_alternativnu_skrb.pdf (1.5.2024.).
51. Vejmelka, L. i Sabolić, T. (2015). Potencijali domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi iz perspektive odgajatelja. Kriminologija i socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju, 23(1), 72-98.
52. Vijeće Europske unije (2022.). Zaključci Vijeća o strategiji EU-a o pravima djeteta. Preuzeto s: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10024-2022-INIT/hr/pdf> (1.6.2024.).
53. Zakon o socijalnoj skrbi. Narodne novine, 71/23.
54. Zakon o udomiteljstvu, Narodne novine, 18/22.